

Фіксацыя мінулага — пераход у будучыню

13 кастрычніка ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстава “Археалагічны помнік: фіксацыя мінулага ў мінулым”, прысвечаная дзейнасці беларускіх археолагаў першай траціны XX стагоддзя. Даследчыкі сведчанню мінуўшчыны працавалі ў міжваенныя гады як у Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы, так і ў Заходняй Беларусі. Гэтыя людзі стаялі ля вытокаў сучаснай археалогіі, а метады і вынікі іх даследаванняў і сёння ўражваюць адмыслоўцаў сваёй грунтоўнасцю. Матэрыялы з тагачасных археалагічных экспедыцый, прадстаўленыя на выставе, цудам захаваліся з даваенных часоў. Ладная частка экспанатаў спалучана з імем слаўтага мастака Язэпа Драздовіча, які таксама цікавіўся археалогіяй. Тут можна пабачыць сабраныя ім калекцыі гістарычных артэфактаў і графічныя работы, на якіх выяўленыя археалагічныя помнікі. Арганізатары выставы імкнучца прыцягнуць увагу грамадскасці да захавання гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі — бо пытанне тое сёння застаецца такім жа актуальным, як і сто гадоў таму. “К” яшчэ звернецца да прэзентаванай тэмы больш падрабязна.

Фота: Антона РУДАКА

Соцыум

НЕ ПОЗНА ВЯРТАЦА ДА СВАІХ КАРАНЁЎ

Што могуць зрабіць музейныя ўстановы, каб заахвоціць сваіх наведвальнікаў і бліжэй пазнаёміць іх з праявамі народных традыцый?

ст. 4 — 5

Ад дакумента...

“263 НОЧЫ”: З НАДЗЕЯЙ ВЫЖЫЦЬ

Гэтай стужцы ў кожным разе накіравана ўвайсці ў гісторыю кінематографа. Як і дзеля чаго яна стваралася — у нашым эксклюзіўным матэрыяле.

ст. 5, 7

Гістарыёграф

ЧУДНАЎСКІ ЦУД...

Дзе ўсталяваны помнік знакамітаму аўтару “Шляхціца Завальні” Яну Баршчэўскаму?

ст. 14

“Славянскі базар у Віцебску”: аб рэгіянальных адборах

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь сумесна з дзяржаўнай установай “Цэнтр культуры” “Віцебск” — Дырэкцыяй Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”, аблвыканкамамі, Мінскім гарвыканкам вядзецца актыўная работа па правядзенні адборачных тураў да XXX Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні “Віцебск” і XIX Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу “Віцебск”.

З 12 лістапада 2020 г. пачнецца першы этап нацыянальнага адбору да міжнародных конкурсаў. Стартвай пляцоўкай рэгіянальных адборачных тураў стане г. Гомель. Працягнуць эстафету рэгіянальных тураў Магілёў (18.11.2020), Мінская вобласць (Барысаў, 02.12.2020), Гродна (03.12.2020), Віцебск (04.12.2020) і Мінск (07.12.2020). Завершыцца першы этап адборачных тураў 11.12.2020 ў Брэсцкай вобласці.

У адпаведнасці з умовамі конкурсу ў адборачным туры да дзіцячага музычнага конкурсу прымаюць удзел выканаўцы, якія з’яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, ва ўзросце ад 8 да 14 гадоў уключна на апошні дзень тэрміну правядзення фестывалю, якія маюць вопыт канцэртных выступленняў і заявілі пра сябе сваімі поспехамі ў міжнародных або рэспубліканскіх музычных конкурсах і фестывалю.

У адборачным туры да конкурсу выканаўцаў эстраднай песні прымаюць удзел выканаўцы, якія з’яўляюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, ва ўзросце ад 18 да 31 года ўключна на апошні дзень тэрміну правядзення фестывалю, якія маюць вопыт канцэртных выступленняў і заявілі пра сябе сваімі поспехамі ў міжнародных або рэспубліканскіх музычных конкурсах і фестывалю.

Для ўдзелу ў конкурсных праслухоўваннях неабходна прадставіць па дзве кампазіцыі: **удзельнікам дзіцячага музычнага конкурсу:** эстрадную песню беларускага аўтара на беларускай мове;

эстрадную песню на выбар удзельніка, якая найбольш ярка адлюстроўвае яго выканальніцкае майстэрства і артыстычныя здольнасці;

удзельнікам конкурсу выканаўцаў эстраднай песні: эстрадную песню кампазітара славянскай краіны на адной са славянскіх моў; папулярную кампазіцыю на замежнай мове (“сусветны хіт”).

Па выніках рэгіянальных адбораў адбіраецца да 5 удзельнікаў ад кожнай вобласці і Мінска для ўдзелу ў другім этапе адборачных тураў.

З Інструкцыяй аб правядзенні адборачных тураў да Міжнароднага конкурсу выканаўцаў эстраднай песні “Віцебск” і Міжнароднага дзіцячага музычнага конкурсу “Віцебск” можна азнаёміцца на сайце Міністэрства культуры (<http://www.kultura.by/by/konkursy-merapryemstv/>).

У адпаведнасці з загадам Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 7 лютага 2020 года № 13, за перыяд з 9 па 12 лістапада на базе устаноў адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі” праводзіцца **X Рэспубліканскі адкрыты конкурс выканаўцаў фартэп’янальнай музыкі**. Мэты конкурсу — падтрымка таленавітай моладзі, павышэнне прафесійнага майстэрства, папулярнасці фартэп’янальнага мастацтва, абагачэнне нацыянальнай культуры перадавым міжнародным досведам.

Рэспублікі Беларусь ад 10 лютага 2017 года № 9.

Таксама на базе Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ў адпаведнасці з загадам Міністэрства культуры ад 10 сакавіка 2020 года № 34 за перыяд з 12 па 14 лістапада 2020 года пройдзе заключны этап II Рэспубліканскага адкрытага конкурсу вакалістаў імя Станіслава Манюшкі. Мэтай конкурсу з’яўляецца папулярнасці фартэп’янальнага мастацтва ў Рэспубліцы Беларусь. У конкурсе могуць прыняць удзел навучэнцы ўстаноў

становай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 17 лютага 2017 года № 10.

А ў Гомелі ў адпаведнасці з загадам Міністэрства культуры ад 19 чэрвеня 2020 года № 99 за перыяд з 7 па 11 снежня 2020 года праводзіцца заключны этап XVIII Міжнароднага дзіцячага конкурсу “Музыка надзеі”. Мэты конкурсу — выяўленне і падтрымка творча адораных дзяцей, развіццё іх здольнасцяў і павышэнне ўзроўню выканаўчага майстэрства, папулярнасці музычнага мастацтва і выканальніцтва ў Рэ-

Конкурс для талентавітых

Арганізатарамі конкурсу выступаюць Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, абласныя і Мінскі гарадскі выканаўчы камітэты, Беларуска дзяржаўная акадэмія музыкі. У конкурсе могуць прыняць удзел навучэнцы ўстаноў сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў сферы культуры і гімназій-каледжаў мастацтваў з абласцей і горада Мінска, а таксама могуць быць запрошаныя прадстаўнікі замежных краін.

Конкурс праводзіцца для сольных выканаўцаў і складаецца з двух этапаў.

Першы этап — адборачны, і праводзіцца ўстановамі адукацыі. Па выніках правядзення першага этапу конкурсу вызначаюцца не больш за два канкурсанты, якія з’яўляюцца пераможцамі гэтага этапу і дапускаюцца да ўдзелу ў другім этапе конкурсу. Другі этап — заключны, і праводзіцца Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. Па выніках правядзення другога этапу конкурсу вызначаюцца яго пераможцы. Падрабязная інфармацыя аб конкурсе змяшчаецца ў Інструкцыі па парадку арганізацыі і правядзення Рэспубліканскага адкрытага конкурсу выканаўцаў фартэп’янальнай музыкі, зацверджанай пастановай Міністэрства культуры

сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў сферы культуры, гімназій-каледжаў мастацтваў з абласцей і горада Мінска, выпускнікі згаданых навучальных устаноў ва ўзросце да 23 гадоў уключна на дату пачатку правядзення заключнага этапу конкурсу, а таксама могуць быць запрошаныя прадстаўнікі замежных краін.

Конкурс праводзіцца па намінацыях “Акадэмічны вакал: жанчыны” і “Акадэмічны вакал: мужчыны”, і складаецца з двух этапаў. Першы этап — адборачны, і праводзіцца ўстановамі сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў сферы культуры і гімназіямі-каледжаў мастацтваў. Па выніках правядзення першага этапу конкурсу ў кожнай установе адукацыі вызначаюцца не больш за два канкурсанты ў кожнай намінацыі, якія з’яўляюцца пераможцамі гэтага этапу і дапускаюцца да ўдзелу ў другім этапе конкурсу. Другі этап — заключны, і праводзіцца Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь. Па выніках правядзення другога этапу конкурсу вызначаюцца яго пераможцы. Падрабязная інфармацыя аб конкурсе змяшчаецца ў Інструкцыі па парадку арганізацыі і правядзення Рэспубліканскага адкрытага конкурсу вакалістаў імя Станіслава Манюшкі, зацверджанай па-

спубліцы Беларусь, стымуляванне творчай ініцыятывы педагогічных работнікаў і прапаганда іх найлепшага досведу ў сферы культуры, развіццё і ўмацаванне міжнародных культурных сувязей. Арганізатарамі конкурсу выступаюць Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і Гомельскі абласны выканаўчы камітэт. У конкурсе могуць прыняць удзел навучэнцы дзіцячых школ мастацтваў, сярэдніх школ, гімназій, гімназій-каледжаў мастацтваў Рэспублікі Беларусь і замежных дзяржаў (за выключэннем навучэнцаў, якія з’яўляюцца змест адукацыйных праграм сярэдняй спецыяльнай адукацыі).

Конкурс праводзіцца па намінацыях “Скрыпка” і “Вялічэль” у трох узроставых групах: малодшай, сярэдняй і старэйшай. У малодшай узроставай групе ўдзельнічаюць навучэнцы ва ўзросце ад 8 да 10 гадоў уключна, у сярэдняй — ад 11 да 13 гадоў уключна, у старэйшай — ад 14 да 16 гадоў уключна.

Падрабязная інфармацыя аб конкурсе змяшчаецца ў Інструкцыі па парадку арганізацыі і правядзення Міжнароднага дзіцячага конкурсу “Музыка надзеі”, зацверджанай пастановай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь ад 30 чэрвеня 2015 года № 37.

Фотафакт

Майстар-клас ад кіназоркі

9 кастрычніка ў Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” адбыўся майстар-клас заслужанага артыста Расіі Сяргея Махавікова, які зараз здымаецца ў Мінску ў 12-серыйным дэтэктыве пад рабочай назвай “Былых не бывае”.

Сустрэчу наведалі студэнты Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Падчас дзювагалінай імпрэзны артыст, які зняўся больш як у 60-ці фільмах, адказаў на пытанні будучых калег, распавядаў пра цікавыя выпадкі са здымачнай пляцоўкі, свае творчыя планы, а таксама выканаў некалькі песень.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрый КАРПЕНКА; **адказны сакратар** — Таццяна ПАШЭНКА; **рэдактар адрэда:** Яўген РАПІН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Эмілер ЮРКЕВІЧ, Надзея БУНЦІВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр БАСІЛЕВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОБАД.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, ч. 4, п. 1. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрэс: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Ч. 4, п. 1. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў наведваюць прэс-кабэ, поўнаасобны імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарту, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рупкілі не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2020. Наклад 3022. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папільсана ў друку 16.10.2020 у 18.30. Замова 3053.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку””.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

VI фестываль кіно Паўночных і Балтыйскіх краін "Паўночнае ззянне" пройдзе з 22 па 29 кастрычніка ў анлайн-фармаце пад дэвізам "Слухаць і чуць". Традыцыйна ў фестывальным раскладзе фільмы, лекцыі, дыскусіі і майстар-класы. Упершыню на фестывалі будзе паказана паўнаватарская беларуская праграма.

Надзея КУДРЭЙКА

"Паўночнае ззянне": сёлета толькі анлайн

"Паўночнае ззянне" — штогадовы фестываль, які дае магчымасць беларускаму глядачу ўбачыць самыя новыя ігравыя і дакументальныя стужкі з краін Паўночнай Еўропы і Балтыі. Традыцыйна ў ім удзельнічаюць фільмы са Швецыі, Фінляндыі, Нарвегіі, Даніі, Ісландыі, Літвы, Латвіі і Эстоніі, з 2018 года з'явіліся фільмы з Фарэрскіх астравоў, з 2019 — з Грэнландыі. Сярод адметнасцяў фестывалю — беларуская мова перакладаў і выхад за межы сталіцы: фестывальныя паказы ладзіліся ў Гомелі, Віцебску, Гродне. Сёлета ўсе паказы па волі абставін будуць толькі ў анлайн-фармаце.

У праграме "Паўночнага ззяння — 2020" 28 стужак: 15 поўнаметражных — ігравыя і дакументальныя, пяць кароткаметражных, і восем фільмаў у асобным беларускім блоку, паплова з якіх — рэжысёрскія дэбюты. Акрамя таго, на індустрыяльнай платформе фестывалю прайдуць сем адмысловых мерапрыемстваў з трансляцый у сацыяльных сетках. Будучы абмяркоўвацца пытанні разумення мастацтва

і яго інтэрпрэтацыі ў кіно і жывапісу, паблік-ток з пісьменніцай і перакладчыцай Анкай Упала будзе прысвечаны блізкасці беларускай культуры і культур краін Паўночнай Еўропы, таксама абудзецца дыскусія з кіраўніцай аддзела прамоцыі фільмаў Літоўскага кінацэнтра Давіле Бутнартэ пра тое, як змянілася кінаасульства пасля руху #metoo. Усе івэнты будуць даступныя бясплатна, а для прагляду фестывальных фільмаў створана асобная стрымінгвая платформа, далучыцца да якой можна, "набыўшы квіток".

Міжнародная кінапраграма "Паўночнага ззяння — 2020" распаўядае пра моцных жанчын у палітыцы і падмае пытанні гвалту над жанчынамі ў грамадстве. Многія фільмы раней ужо былі адзначаны на фестывалях. Напрыклад, фільм "Праўда і справядлівасць", створаны паводле культавай аднайменнай кнігі эстонскага пісьменніка Антона Тамсаарэ, быў вылучаны ад

Эстоніі на "Оскар-2019" і ўвайшоў у лонг-ліст, дакументальна-ігравая стужка "Сезон" (Швецыя) прызосара Эрыка Хемдэнорфа атрымала спецыяльную ўзнагароду на СРН:DOX Award, літоўская стужка "Узорныя паводзіны", што ўздымае тэму калектыўнай віны і парадокса ўзорных паводзін зайойцаў, атрымала прэмію на міжнародным фестывалі дакументальнага кіно ў Лейпцыгу. Убачаць глядачы і эстонскі фільм "Святая" пра феномен конкурсу прыгажосці, шведскую стужку "Феміністтарка" — пра чатыры гады працы міністаркі замежных спраў Швецыі Маргот Вальстром, фінскі ігравы альманах "Сіла звычкі", у якім вачыма саміх жанчын распаўядацца пра гвалт і ціск на жанчын.

Беларуская праграма, якая ўпершыню з'явілася на "Паўночным ззянні", складаецца з васьмі стужак. У ёй можна ўбачыць і імя мэтра — Віктара Аслюка з яго паэтычным эсэ "Эпітафія",

імяны маладых, але ўжо ўшанавааных прызамі рэжысёраў, — Андрэя Куцілы з фільмам "Мне трэба поіскаваць", Юліі Шатун з фільмам "Межы" і Дар'і Юркевіч са стужкай "Невядомы рай". Пасляяховы беларускі кліпмайкер Арцём Лобач дэбютуе са стужкай "Шлях дадому" — пра пошукі маладымі людзьмі свайго месца ў свеце; убачаць глядачы дыпломны фільм рэжысёра Сашы Сцельчанкі — пісхалагічную драму "Дэзерцір"; новыя імяны рэжысёраў Ксеніі Галубовіч, Алеся Лапа і Веранікі Бандаровіч з'явіцца ў альманаху "На сувязі", прысвечаным таму, як камп'ютары і інтэрнэт змяняюць жыццё маладых беларусаў.

Сёлетнім слоганам "Слухаць і чуць" каманда "Паўночнага ззяння" заклікае сваіх глядачоў памятаць, што важна не толькі слухаць, але і чуць, што эмпатыя — гэта не пра слабасць, гэта — пра ўзаемную павагу і дапамогу. **К**

Страта

ІВАНОЎ Валерыі Кірылавіч

Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка выказаў спачуванні родным і блізім народнага артыста Беларусі Валерыі Іванова, — паведамляе прэс-служба Прэзідэнта Беларусі.

"Прыміце мае спачуванні ў сувязі са смерцю шчырага і абаяльнага чалавека, выдатнага кампазітара, народнага артыста Беларусі Валерыя Кірылавіча Іванова. Ён унёс неацэнны ўклад у гісторыю развіцця нацыянальнай кампазітарскай школы і напоўніў духоўную скарбніцу Беларусі, прысвяціўшы сябе самахваранаму служэнню культуры", — адзначыў Прэзідэнт.

Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што дзякуючы вялізнаму таленту і шчодрой душы Валерыі Іваноў заваяваў народную любоў і павагу калег. "Яго сыход з жыцця — непараўна страта для беларускага сучаснага музычнага мастацтва. Светлая памяць аб ім назаўсёды захаваецца ў нашых сэрцах".

Музычнае мастацтва Беларусі панесла вялікую страту. 15 кастрычніка 2020 г. на 73-м годзе жыцця памёр вядомы беларускі кампазітар, народны артыст Беларусі Валерыі Кірылавіч Іваноў.

Валерыі Іваноў скончыў Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю імя А.В.Луначарскага, з'яўляўся членам Беларускага саюза кампазітараў. Яго творчая спадчына ўключае сімфанічныя, камерныя, вакальныя творы, музыку да спектакляў і кінафільмаў. Шырокую папулярнасць кампазітару прынеслі песні "Пахне чабор", "Туляць дык гуляць", "Ты да я, да мя з тобой..." і многія іншыя, якія ўваходзяць у рэпертуар беларускіх і расійскіх творчых калектываў і выканаўцаў.

Творчая і педагогічная дзейнасць Валерыя Кірылавіча з'яўляюцца яркімі старонкамі ў сучасным музычным мастацтве Беларусі. Яго дасягненні адзначаны дзяржаўнымі ўзнагародамі.

Светлая памяць аб В.К.Іванове назаўжды застанецца ў сэрцах сяброў, калег і ўсіх прыхільнікаў беларускай музыкі.

Ю.П.Бондар, А.І.Нікіта, Ю.М.Гільдзюк, Л.К.Захлеўны, М.Я.Фінберг, А.І.Ярмоленка, Я.К.Паплуўская, К.М.Дулава, А.В.Атрашкевіч, У.М.Правалінскі, І.А.Дарафеева

Надзвычайны і Паўнамоцны пасол Рэспублікі Беларусь Пасол Беларусі ва Украіне Ігар Сокал наведваў Вялікасевярынскую аб'яднаную тэрытарыяльную грамаду Кіраваградскай вобласці, дзе прыняў удзел ва ўрачыстай цырымоніі адкрыцця мемарыяльнай дошкі ўдзельніку Вялікай Айчыннай вайны, аднаму з вызваліцеляў вёскі Вялікай Севярынка народнаму пісьменніку Беларусі Васілю Быкаву.

Раней у гэтым украінскім сяле, дзякуючы ініцыятыве былой настаўніцы сельскай школы Сяргенкі Лізаветы Дзімітрыеўны (1937 — 2019), кіраўніцтва вёскі і школы, з'явілася вуліца імя Васіля Быкава, Музей яго імя ў Вялікасевярынскай агульнаадукацыйнай школе, "Куток Васіля Быкава" ў сельскай бібліятэцы. А зараз ў вёсцы была адкрыта і мемарыяльная дошка сусветнавядомаму беларускаму творцу.

Паводле сайта Пасольства Беларусі ва Украіне (ukraine.mfa.gov.by), мерапрыемства адбылося 13 кастрычніка 2020 года, і ў ім таксама ўзялі ўдзел кіраўнік Вялікасевярынскай аб'

яднаанай тэрытарыяльнай грамады Сяргей Леўчанка, старшыня Кіраваградскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Васіль Бондар, ініцыятар адкрыцця мемарыяльнай дошкі Мікалай Сяргенка, загадчык Музея імя Васіля Быкава Вялікасевярынскай агульнаадукацыйнай школы Галіна Губенка, прадстаўнікі кіраўніцтва школы і навучэнцы.

Падчас цырымоніі беларускі Пасол Ігар Сокал уручыў ганаровыя граматы прадстаўнікам вёскі, дзякуючы якім адбылася гэтая важная падзея. Пасол таксама наведваў Музей імя Васіля Быкава ў школе, "Куток Васіля Быкава" ў сельскай бібліятэцы, перадаў кнігі беларускага пісьменніка і іншую

Замацаваная памяць

дакументальную і мастацкую беларускую літаратуру.

Адбылося і падпісанне Пагаднення аб супрацоўніцтве паміж Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры і Музеем Васіля Быкава Вялікасевярынскай агульнаадукацыйнай школы III ступеняў, якое дазваляе бакам садзейнічаць узаемнаму папаўненню музейных фон-

Падчас цырымоніі адкрыцця мемарыяльнай дошкі. Фота з сайта пасольства Рэспублікі Беларусь ва Украіне

даў з экзэмпляраў літаратурнай спадчыны, асабістых архіваў і рэчаў беларускага пісьменніка Васіля Быкава, іншых тэматычных матэрыялаў, для захавання і папулярнасці творчасці і памяці пра яго ў Беларусі і Украіне.

Трэба зазначыць, што ў вёсцы Вялікай Севярынка

яго батальён, магчыма, нават і ўвесь полк". У баях за вёску Вялікай Севярынка Васіль Быкаў быў цяжка паранены, памылкова запісаны як загінулы і значыць пахаваным у братняй магіле. Пра гэта паведамлілі яго родныя.

Праз 20 гадоў пасля вайны Васіль Быкаў прыехаў на месца крывавага баёў і доўга сядзеў каля абеліска, дзе сярод загінулых было выбіта і яго імя. Падзеі пасля раення пад вёскай Вялікай Севярынка паслужылі асновай ягонай аповесці "Мёртвым не баліць".

Васіль Быкаў, вызвалючы ўкраінскую зямлю праўліў ўкраінаў, і лічыў вёску Вялікай Севярынка сваёй другой радзімай.

Ці павінны музей працаваць не толькі з гістарычнымі артэфактамі, але і з нематэрыяльнай культурнай спадчынай? Ці дапамогуць народныя традыцыі павысіць цікаўнасць да нашых музеяў у наведвальнікаў як з Беларусі, так і з замежжа? На гэтыя пытанні сёння спрабуюць знайсці адказы супрацоўнікі музейных устаноў з усёй краіны.

Антон РУДАК

Выстава "Ікона звалася свячой..." у Беларускай дзяржаўнай музейнай народнай архітэктуры і побыту. Фота з сайта etna.by

Падчас круглага стала, нядаўна зладжанага Інстытутам павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, аб якім мы ўжо згадвалі ў папярэднім нумары, асобная секцыя была прысвечаная праблемам выкарыстання элементаў нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны ў музейных экспазіцыях катэгорыі нематэрыяльнай спадчыны, то тут пераважаюць традыцыйныя рамёствы і промыслы, а іншыя віды, такія як шырмоніі і абрады, альбо традыцыйная ежа, прадстаўленыя ў значна меншай ступені. Найбольш жа спрыяе захаванню і папулярнасці нематэрыяльнай спадчыны культурна-адукацыйная дзейнасць.

Не позна вяртацца

Майстэрства вырабу музычных інструментаў, рэцэпты традыцыйнай ежы, старадаўнія абрады — усё гэта можа не толькі сведчыць аб разнастайнасці культурнай спадчыны краіны, але і прывабліваць турыстаў. Як працуюць сёння і як могуць развівацца заўтра музейныя ўстановы, каб заахоўваць сваіх наведвальнікаў бліжэй пазнаёміцца з правамі народных традыцый?

Адным з найбольш эфектыўных спосабаў прадстаўлення жывой спадчыны без парушэння традыцый можа быць арганізацыя пры музейных майстэрнях, правядзенне музейна-педагагічных заняткаў, майстар-класаў, выкарыстанне дзейнасці музейных аб'яднанняў. Бо нават у такіх выпадках адбываецца трансляцыя традыцый і ўменняў пры непасрэдным кантакце з іх носьбітамі, што спрыяе жыццяздольнасці элементаў нематэрыяльнай спадчыны. Найбольш жа інтэнсіўная камунікацыя і непарушнасць традыцый назіраецца, калі ў справе захавання і папулярнасці спадчыны музеі супрацоўнічаюць з устаноўмі адукацыі, заахочваючы навучнікаў цікавіцца нематэрыяльнымі культурнымі каштоўнасцямі.

Прылады працы майстроў у экспазіцыі музея ў Азярцы. Фота з сайта etna.by

ПЕРШ ЗА ЎСЁ — ЗАЦІКАВІЦЬ ТУРЫСТАЎ

Выкладчык Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук Дзяніс Філіпчык, які рыхтуе да абароны дысертацыю, прысвечаную нематэрыяльнай культурнай спадчыне ў дзяржаўных музеях Рэспублікі Беларусь, прадставіў вынікі аналізу апытання, праведзенага кафедрай этналогіі, музейялогіі і гісторыі мастацтва БДУ ў 2017 — 2018 гадах. У выніках апытання была даследаваная дзейнасць дзяржаўных музеяў краіны. Са ста пяцідзесяці шасці устаноў адгукнуліся з адказаў сто два музеі. Разгледжаныя былі такія накірункі работы, як захаванне, дакументаванне і вывучэнне нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны, яе прадстаўленне ў экспазіцыях, а таксама выкарыстанне ў культурна-адукацыйнай дзейнасці.

элементы нематэрыяльнай спадчыны, прадстаўленыя ў музейнай экспазіцыі, турысты пазней могуць выказаць жаданне бліжэй пазнаёміцца з гэтымі практыкамі ў асяроддзі іх бытавання, з іх носьбітамі і жыццём мясцовых супольнасцяў.

паводле апошніх сусветных тэндэнцый развіцця галіны, музей можа быць цэнтрам дакументацыі і інвентарызаванні нематэрыяльнай культурнай спадчыны, а таксама выступаць у якасці асяродка для камунікацыі і дыялогу музейных супрацоўнікаў ды навукоўцаў з мясцовымі супольнасцямі. Для эфектыўнай работы па захаванні, папулярнасці і выкарыстанні нематэрыяльнай спадчыны неабходна міждзясцуплінарная і міжінстытутыяная камунікацыя, у тым ліку і супрацоўніцтва з грамадскім сектарам.

ЦІ МУЗЕЙНАЯ ГЭТА СПРАВА?

На жаль, адмыслоўцы адзначаюць, што і сёння яшчэ музеі, пераважна, пачынаюць выказаць цікаўнасць да элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны толькі тады, калі яны ўжо трапіць у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў — а ўласна палачай прапанову займаюцца іншыя ўстановы. Магчыма, роч у тым, што гістарычна складалася меркаванне, нібыта музей перадусім мусяць займацца сведчаннямі мінулага, а не жывой спадчынай, якая працягвае існаваць побач з намі ў сучасным жыцці.

Але, як адзначыла старшы выкладчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтва, стваральніца інтэрнэт-рэсурса "Жывая спадчына Беларусі" Ала Сташкевіч,

турных каштоўнасцяў як мінімум адным элементам такога кшталту, а некаторыя ж маюць ужо і не адзін.

З УСЕЙ КРАІНЫ ПАТРОШКУ

Асяродкамі прэзентацыі і папулярнасці нематэрыяльнай спадчыны з усёй Беларусі могуць выступаць і агульнарэспубліканскія музейныя ўстановы. Аб рабоце ў гэтым напрамку, якая праводзіцца ў Беларускай дзяржаўнай музейнай народнай архітэктуры і побыту, што ў вёсцы Азярцо пад Мінскам, распавёў выдучы навуковы супрацоўнік навукова-экспазіцыйнага ад-

каў, якія ў перспектыве можна было б перанесці на тэрыторыю музея, праведзена ў сярэдзіне 2000-х, выявіла, што калі дзевяноста працэнтаў аб'ектаў, намечаных для пераносу падчас першай экспедыцыі ў 1980-х, былі пазней з розных прычын страчаны. Так ці іначай, у такой сітуацыі музей вымушаны звярнуць сваю ўвагу не толькі на следы мінуўшчыны, але і на работу з жывой спадчынай. Так, напрыклад, у сталой экспазіцыі сектара "Падняпроўе" дзейнічае выстава, прысвечаная шапавальству, пры стварэнні якой музейным супрацоўнікам кансульта-

Саламяны павук з Быхаўскага раёна. Фота з сайта livingheritage.by

дзела Аляксея Друпаў. Спецыфіка гэтага музея палягае ў тым, што ён адпачаткова ствараўся як пэўная спроба ахапіць неахопнае.

Паводле задумы аўтараў амбіцыйных праектаў канца 1970-х гадоў, у першым беларускім скансэне мусялі быць прадстаўлены ўзоры драўлянага народнага дойлідства з усіх шасці этнаграфічных рэгіёнаў краіны, а таксама, асобным сектарам — архітэктура беларускіх мястэчак. У першым генеральным плане музея, які быў створаны ў 1980-х, прадугледжваліся майстэрні рамеснікаў, дзе яны маглі б вучыць малалых наведвальнікаў і перадаваць ім свае ўменні і навыкі.

На жаль, як вядома, да гэтага часу ў скансэне ўдалося стварыць і напоўніць толькі тры рэгіянальныя сектары. Паўторная экспедыцыя на пошуку будын-

валі майстры-шапавалы з Дрыбіна, ладзіліся іх майстар-класы.

ПАДКРЭСЛІВАЮЧЫ РАЗНАСТАЙНАСЦЬ

Музей выступаў таксама ў якасці пляцоўкі для часовых экспазіцый, якія прастаўлялі ўзоры нематэрыяльнай культурнай спадчыны з Беларусі і краін-суседкаў. Так, на выставе падвойных дыяноў з музея польскага горада Цеханаўца падкрэслівалася, што практыка стварэння такога кшталту вырабаў існуе і ў нашай краіне. А Веткаўскі музей стараабрадніцтва і беларускіх традыцый паказваў тут са сваіх зборнаў абразы для экспазіцыі "Ікона звалася Свячой...", дзе былі прэзентаваныя не толькі самі сакральныя выявы, але і адметныя практыкі іх ушанавання, шы-

рока распаўсюджаныя на ўсходзе краіны.

Уласна ж у фондах музея таксама захоўваецца багата артэфактаў, звязаных з нематэрыяльнай спадчынай. Але з той прычыны, што папаўняліся фонды, у асноўным, у 1980 — 1990-я гады, калі элементы такога кшталту ніхто яшчэ асэнсавана не вылучаў, то збіралі іх не мэтанакіравана. Тым не менш, грунтоўнае вывучэнне такіх прадметаў з улікам сучасных падыходаў абяцае яшчэ багата перспектыв для далейшай работы ў кірунку папулярызавання нематэрыяльнай спадчыны.

Што ж тычыцца культурына-адукацыйных і

яльнай культурнай каштоўнасці ў 2009 годзе.

З 2012 года ў музеі зладжаны праект “Музычных спраў майстар”, маюцца калекцыя яго інструментаў, праводзяцца выставы і майстар-класы, музычныя інструменты з экспазіцыі можна нават памацаць і пайграць на іх, альбо замовіць экскурсію да самога майстра. У межах праекта “Музей у чамадане” ладзяцца выязныя выставы ў вёсках, дзіцячых салах, школах. У перспектыве плануецца правядзенне майстар-класаў для настаўнікаў працоўнага навучання: мяркуецца, што майстар можа навучыць іх рэзаць лыжкі і рабіць трашчоткі, а перадаць такія на-

Хросная хада з абразом традыцыйна ішла некалькі кіламетраў з вёскі да крыніцы, дзе адбывалася асвячэнне вяды. Сёння, аднак, мясцовая супольнасць сутыкнулася з праблемай адсутнасці пераёмнасці: носьбіты традыцыі — людзі пажылыя, у вёсцы засталася жыць крыху больш за тры дзясяткі чалавек, таму ад хроснай хады цягам некалькіх кіламетраў пачалі адмаўляцца.

А ў Веткаўскім раёне Гомельскай вобласці — падобная сітуацыя з вясновым абрадам “Валжэнне і пахаванне стралы”, які быў зафіксаваны ў вёсцы Казачкі Балсуны і ўнесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культу-

лаўшчыне налічваецца пяць варыянтаў з рознымі начынкамі і поліўкамі, у залежнасці ад мясцовасці. У тутэйшай кухні алчуваюцца ўплывы памежжа, а таксама этнічных груп, якія спрадвеку жывуць у раёне — напрыклад, стараабрадцаў-беспапоўшаў, правы культуры якіх таксама рыхтуюцца да падачы на атрыманне статусу нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці.

ЧЫМ ПРЫВАБІЦЬ ЗАМЕЖНЫХ ГАСЦЕЙ?

Свая спецыфіка і ў Гродзенскім раёне, які прадастаўлены ў спісе нематэры-

Ад дакумента...

263 ночы з надзеяй выжыць

Думаецца, гэтай стужцы ў кожным разе наканава ўвайсці ў гісторыю як мінімум беларускага кінематографа. Такіх анімацыйных фільмаў у нас, мякка кажучы, небагата — не “мульцікаў” (тут у нашых краях шэдэўраў акуратаў дасталі), але сур’ёзных і дарослых. Ды і сам сімбіёз неспалучальных, здавалася б, жанраў — анімацыйнага і дакументальнага — ужо выглядае на смелы эксперымент. Аднак асаблівую ўвагу прыцягвае, усё ж, тэма. Падазраю, галівудскія прадзюсары ўхапіліся б за яе адразу — пагатоў, так ужо аднойчы было ў падобным выпадку (гутарка, як вы здагадаліся, пра фільм “Выклік” з Дэніэлам Крэйгам). І застаецца толькі парадавацца таму, што беларускія кінематографісты гэтым разам іх апырэдзілі.

Пра тое, як і дзеля чаго стваралася стужка “263 ночы” — у нашым эксклюзіўным матэрыяле, які значна апырэджвае яе прэм’еру.

Ілья СВІРЫН

ЧЫЙСЦІ ПАХІЛЕНЫ СВЕТ

Сквер ля мінскай вуліцы Клары Цэткін — гэта зазвычай велмы ціхае і спакойнае месца. Звычайным вечарам там можна сустрэць максімум пару мінакоў — як правіла, “з братамі меншымі”. Яны акурата на абыходзяць пахіленыя мапэвы і даволі незвычайную мемарыяль-

— Для іх гэта былі не 263 дні, а 263 ночы, — тлумачыць назву фільма прадзюсар Уладзімір Бокун. — Каб зменшыць рызык, яны вырашылі памяняць поры сутак — пагатоў, натуральнае святло да іх усё адно амаль не трапляла туды ў падвал. Можна толькі ўявіць, як мяняўся іхні настрой цягам гэтых дзевяці месяцаў: ад надзеі да роспачы, у якой ізноў ускалыхвалася надзея.

Задума новага фільма расце з ужо даўно вядомага праекта “Хроніка Мінскага

ную кампазіцыю: стол, крэслы... чыйсці пахілены свет. Далікатныя згадкі пра падзеі ўжо амаль 90-гадовай даўніны.

Але адным кастрычніцкім вечарам тое месца ажыла. Там была гурба дзяцей, гарэлі свечкі, гучала музыка і малітва... А па-над усім лунаў кран з камерай. Можна, такая ўвага стане добрай традыцыяй — хаця б раз на год? Пра тое варта задумацца акурата цяпер, напярэдадні 21 кастрычніка — дня памяці ахвяр Мінскага гета.

Як вядома, амаль усе яго насельнікі былі знішчаныя гітлераўцамі. Але здаралася і шчаслівыя выключэнні. Гэтак, некалькі сем’яў напярэдадні карнай аперацыі схаваліся ў падвал камяніцы па вуліцы Сухой. Ніхто тады не ведаў, што ім давядзецца там бязвылізна прывесці ажно 263 дні...

гета”, які атрымаў мноства прызоваў і ўзнагарод. Аўтарскі калектыў — бадай той самы. І так сталася, што адна з узрушальных — але раней амаль нікому невядомых — гісторыі цыкла ўразіла болей за іншыя.

— У самым першым фільме мы распавялі яе каротка, “сярод іншых”, — тлумачыць Уладзімір Бокун. — А потым доўга яна не выходзіла з галавы — і аўтараў, і гледачоў. І вось, пеціярбургскі прадзюсар Дзмітрый Бродскі раптам мяне запытаў: чаму ж вы досыць ішчэ не зрабілі асобнага фільма з такім сюжэтам? Гэта і быў пачатковы штуршок. А потым нам удалося знайсці ацалелага сведку тых падзей. І сёння вы можаце пачыць пра ўсё з першых вуснаў. Магу даць кантакты.

Заканчэнне — на старонцы 7.

да сваіх каранёў

Абрад “Ваджэнне і пахаванне стралы” ў вёсцы Стаўбун Веткаўскага раёна ў 2015 годзе. Фота з сайта livingheritage.by

масавых абрадавых мерапрыемстваў — супрацоўнікі музея заўжды імкнуцца ўразнастайніць спосабы іх правядзення, для чаго штогадовыя абрады з народнага календарнага цыкла праводзяць паводле ўзораў з розных рэгіёнаў краіны. Часам удаецца запрасіць для ўдзелу і носьбітаў традыцыі — хаця, вядома, яны аддаюць перавагу святкаванню ў сваёй мясцовасці, і толькі часам могуць паўтарыць абрад у скансэне. Таксама рэканструкцыя абрадаў ладзяцца сіламі саміх супрацоўнікаў музея, але ў такіх выпадках заўжды падкрэсліваецца, што гэта толькі аднаўленне традыцыйных цырымоній.

СУВЕНІР — УЛАСНЫМ РУКАМІ

Аб выкарыстанні традыцыйных рамёстваў у рабоце з навучэнцамі задумваюцца не толькі ў адным беларускім скансэне, але, напрыклад, і ў Круглянскім раёне Магілёўскай вобласці. Выраб музычных інструментаў з дрэва — рамяство цяжкае і нават небяспечнае. А з дзесцімі працаваць, выкарыстоўваючы рэжучыя інструменты, не заўсёды лёгка. Тым не менш, дырэктар Круглянскага гісторыка-краязнаўчага музея Вяя Гапаева распавяла, што гэтая ўстанова плённа супрацоўнічае з мясцовым майстрам Аляксандрам Харкевічам, чыё ўмельства атрымала статус нематэры-

які дзесцім будзе ўжо не так складана.

А ў Быхаўскім раёне захоўваецца і папулярныя традыцыя вырабу саламяных павукоў. На базе Дзіцячай школы рамёстваў і мастацтваў у Быхаве ладзяцца фестывалы “Саламяны павук”, а навучэнцы ў школах уключаныя ў дзейнасць па вырабе гэтых прыгожых твораў на ўсіх этапах — ад нарыхтоўкі саломы да стварэння самога павука. Паўстае, аднак, праблема з продажам павукоў у якасці сувеніраў — не ў апошнюю чаргу таму, што гэтыя крохкія і даволі аб’ёмныя саламяныя канструкцыі не надта зручныя для перавозкі. Тым не менш, існаванне пераёмнасці традыцыі і навучэнцаў школьнікаў гэтаму рамяству паспрыялі таму, што менавіта мясцовыя практыкі такога кшталту першымі трапілі ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў — хаця наогул вырабніцтва саламяных павукоў дужа папулярнае ў розных раёнах краіны.

ЦІ ЎДАСЦА ўРАТАВАЦЬ АБРАД?

Усход краіны таксама прэзентаваны ў спісе жывоў спадчыны адметнымі традыцыйнымі абрадамі. У вёсцы Наркі Чоркаўскага раёна Магілёўскай вобласці штогод 13 ліпеня ладзіць абрад “Бразун”, прымеркаваны да ўшанавання святых апосталаў Пятра і Паўла.

турных каштоўнасцяў у 2007 годзе. На жаль, два гады таму гэтая традыцыя ў Казачкі Балсунах спынілася, хаця ў суседняй вёсцы Стаўбун яна жыве і дагэтуль. Туды ў адпаведныя дні па-ранейшаму прыязджаюць госці, каб прыняць удзел у гэтым старадаўнім абрадзе. Наогул, страта адметнасці і пашырэнне тыповасці хрысціянскіх абрадаў усіх канфесій — праблема, на жаль, даволі распаўсюджаная ў розных рэгіёнах краіны.

НАРОДНАЯ КУЛІНАРЫЯ

Традыцыйную ежу выдатна папулярнызаюць у Віцебскай вобласці на Браслаўшчыне. Як адзначыла метадыст Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Браслаўскага раёна Вольга Букіс, тут ладзіцца праект “Кулінарная спадчына Браслаўшчыны”, у аснову якога леглі сто семдзясят рэцэптаў, запісаных падчас фальклорных экспедыцый па раёне. Носьбітаў кулінарных традыцый прасілі прыгатаваць найбольш адметныя стравы, і гэты працэс фіксаваўся на камеру.

Відэавыпускі праекта размяшчаліся ў сацсетках, а ў перспектыве ёсць планы выдаць таксама адпаведную кнігу, якая будзе ўтрымліваць апісанне традыцыйных страў і гісторыю даведку ад іх паходжанні — бо толькі рэцэптаў кліёцак на Брас-

К

“Піліпка”. 2012 год.

“Вясна ўвосень”. 2015 год.

“Паданне пра гуслі”. 2019 год.

Анімацыйны фільм “Паданне пра гуслі” рэжысёра і мастака-пастаноўшчыка Таццяны КУБЛІЦКАЙ працягвае збіраць прызы на міжнародных фестывалях. Цягам мінулага месяца беларускую стужку адзначылі на фестывалі дзіцячага і сямейнага кіно “Ноль плюс” у Цюмені, на севастопальскім “Залатым Віязі”, а раней і на іншых фэстках. Падобны пераможны лёс ва ўсіх фільмаў рэжысёра Таццяны Кубліцкай — у гэтую прафесію яна прыйшла 10 гадоў таму, а як мастак-пастаноўшчык свой першы мультфільм зрабіла яшчэ ў 1985 годзе. “Піліпка”, “Сараканожка”, “Вясна ўвосень” — творы не проста папулярныя і любімыя дзіцячай аўдыторыяй, але і высока ацэненыя суветнай прафесійнай суполкай. “Паданне пра гуслі” — стужка мінулага года, беларуская і па мове, і па выявах, і па гісторыі. З Таццянай Кубліцкай мы пагаворым і пра самы новы фільм, і пра прычыны працы — паспрабуем разгадаць сакрэт стварэння яе знакамітых фільмаў.

Надзея КУДРЭЙКА

— У цюменскім фестывалі “Ноль плюс” я ўжо неаднойчы ўдзельнічала — і з фільмамі, якія атрымлівалі ўзнагароды, і сама працавала ў складзе журы. Сёлета ў “Паданне пра гуслі” спецыяльны прыз міжнароднага журы “За выхаванне сілы духу і веры ў сябе”. Але што найбольш мяне парадавала і нават трохі здзівіла — дзіцячае журы прызнала наш фільм лепшым сярод анімацыйных. А дзеці ж часта абіраюць вясёлыя, гэгэўскія стужкі — паглядзеў, пасмяяўся. Потым, праўда, і хутка забавіўся. А тут яны выбралі не самую простую гісторыю — выбралі героя, якому супрацьстаялі.

— Сюжэт, як мне падаецца, дэям зразумельны: бацька ваюе, сям’я без бацькі гаруе і галадае, сын ідзе яго шукаць, па дарозе сустракае казачных персанажаў. Вы не толькі рэжысёр і мастак-пастаноўшчык, але і аўтар сцэнарыя.

— Пад час працы над фільмамі, канешне, у першую чаргу я згадвала гісторыю Беларусі — вайна для нас не абстрактная з’ява. Думала і пра многія пакаленні суайчыннікаў, і пра свайго бацьку, які ў 12 гадоў застаўся галоўным у сям’і. Думала пра беларускія казкі — гісторыя ж пабудавана па законах казкі. Вечер дапамагае герою знайсці Далёкае поле, на якім сабралася войска. І хлопчык робіць з вярэскага шчыта і цяжкіх лукаў гуслі, чароўная музыка якіх прымушае ваяроў згадаць пра сем’і і ранейшае мірнае жыццё. Бацька вяртаецца дадому. Сапраўды — гісторыя агульначалавечая і зразумелая дзецям у розных краінах.

Праўда, бываюць нюансы. Вось летас мы яшчэ паспелі з’ездзіць на фестываль “Зуброўка” у Беласток, і там маленькі глядачы

з цікавасцю абмяркоўвалі ўбачанае, задавалі нам пытанні. Адно з іх мяне прыемна здзівіла. У стужцы ёсць персанаж — такі тоўсты хлопчык з заможнай сям’і, які крыўдзіць нашага героя. Дык дзеці пыталіся — а чаму гэты багаты хлопчык такі нябырлівы, чаму ён так паступае? Для іх гэта было дзіўна. Разумею, там дзеці з маленства ўжо выхоўваюцца на тым, што людзі не павінны крыўдзіць адзін аднаго, не павінны нікога зневажаць і ганьбіць, дзеці ўжо ведаюць, што такое павага да асобы, да чалавека.

— Пра паказы на тэлебачанні і пракаг гаворка зараз не ідзе, затое фестывалю ў “Паданне пра гуслі” ўжо багата.

— Фільм пабываў больш чым на 10 фестывалях. Нядаўна атрымаў прыз на “Залатым Віязі” ў Севастопалі, адзначаўся на фестывалі ў Кітаі, удзельнічаў у еўрапейскіх фестывалях, у мінскім “Лістападзе”. Прыемна, што фестываль у Хірасіме з 2300 анімацыйных фільмаў і лік 59 канкурсантаў адабраў і “Паданне пра гуслі”. Пакуль доўжыцца фестывальнае гісторыя, па тэлебачанні паказваць яго не варта. Пакуль тэлепаказу стужкі імгненна трапляюць у інтэрнэт — зразумела, незаконна. І гэта прыносіць стваральнікам вялікую шкоду. Нядаўна так было, напрыклад, з другой часткай нашай “Азбукі небяспек”, а раней і з “Вясна ўвосень”, калі ў сёвіна трапіла ўвогуле рабочая версія.

— Але ж тэлебачанне ў сучасных умовах — практычна адзіная магчымасць беларускаму мультфільму сустрацца са сваёй мэтай аўдыторыяй. Хацелася б, каб беларускія дзеці раслі ў першую чаргу не на амерыканскіх ці расійскіх, а на нашых родных беларускіх творах — тым больш што яны выдатныя і ацэ-

Унікальны і не на што не падобны

Сакрэты стварэння мультфільмаў

неня ўсім светам, а многія і на беларускай мове, з беларускай гэмай.

— Тэлебачанне час ад часу паказвае нашы мультфільмы. На “Лістападзе” і на магілёўскім фестывалі “Анімаёўка” ёсць анімацыйныя праграмы. Неяк у Мінску была рэтрэспектыва стужак беларускіх рэжысёраў у кінатэатры “Піанер”, у Музеі кіно. Падчас дзіцячых канікул школы могуць дамаўляцца з кінатудыяй і рабіць праглядзеў ў нашай кіназале. На афіцыйным YouTube-канале “Беларусьфільма” ёсць нямала анімацыйных стужак. Ды і іншымі шляхамі фільмы пранікаюць у інтэрнэт, праўда, у нялепшай якасці. Вось мая “Сараканожка” даўно там ходзіць, і многія яе нават лічаць расійскай, бо на рускай мове. Я нядаўна натрапіла на такі каментар, калі маладая дзяўчына піша: “Ой, гэта мой любімы фільм з дзяцінства, я рада, што ён цяпер у інтэрнэце!”

А можна з анімацыйнымі фільмамі працаваць і так: стужку 2015 года “Вясна ўвосень” паводле апавядання Уладзіміра Караткевіча набыў французскі канал — дык і дыскі зрабіў, і розныя гульні прыдумаў, і праграму для дзяцей выпусціў, у якой абмяркоўваецца, чаму герою паступіў так ці інакш, чаму сястрычка дапамагае брату, і гэтак далей. Я нават бачыла, што прадаюцца асобныя карцінкі з “Вясна ўвосень”, скрыншоты — у фільме яскравая, выразная графіка. Такім чынам, канал набыў правы і зарабляе на фільме, ад чаго добра ўсім — і дзецям-гледзцам, і аўтарам, і ўладальнікам.

Дарэчы, я тады доўга дамагалася, каб тая дамова з французамі была падпісаная. Мне казалі — а дзе мы возьмем 200 долараў на пераклад тэкста дамовы? Вось на такім узроўні нашы праблемы. Пасля і Польшча хацела набыць наш фільм, але справа так нічым і не

Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Таццяна Кубліцкая.

скончылася. А як мне казаў польскі прадзюсар — прадаць можна ўсё! Тым больш у нас жа вельмі добрыя анімацыйныя стужкі, іх запрашаюць на фестывалі па ўсім свеце. Творцы сваю справу робяць годна.

— Фільмы для самых маленькіх — гэта ваш выбар? З такой па-спраўдзіму мастацкай графікай можна было б рабіць карціны і для дарослых эстэтаў.

— У магчыма, калі б трапілася нейкая тэма, ідэя, то я захапілася б і зрабіла. Але працаваць для дзяцей мне вельмі цікава. Да таго ж я разумею, наколькі гэта важна. У малым узросце яны яшчэ ні чытаць, ні пісаць не ўмеюць, і мультфільмы на іх вельмі моцна ўплываюць — што з маральнага, што з мастацкага боку. І для дзяцей я здаўна працавала як кніжны мастак-ілюстратар. А на кінастудыю трапіла па рэзерваванні пасля заканчэння аддзялення графікі ў тэатральна-мастацкім інстытуце.

— Усе ведаюць, што ў “Беларусьфільма” сур’ёзныя фінансавыя праблемы, тым не менш вы працягваеце працу над новым стужкай.

— Зараз мы робім трэцюю частку “Азбукі небяспек” — гэта такая больш-менш прыкладная серыя мультфільмаў. І значная частка каманды пакуль

і “Паданне пра гуслі” мы рабілі з Леанідам Паўлэнкам — я адразу ведала, што музыка павінна быць менавіта яго. А нашаму знакамітаму кампазітару Уладзіміру Кандрусевічу я вельмі ўдзячная за “Піліпку”, “Сараканожку” і “Вясну ўвосень”. Там ізноў жа — усё супала, на працягу працы музыка натхняла ўсю нашу здымачную групу. Сапраўды, для мяне музыка ў фільме мае вялікае значэнне.

— У “Паданні пра гуслі” мяне як глядача зачэпілі нашы родныя краявіды, сялянскія хаткі, нарэзаньня палеткі. Як звычайна ў вашых фільмах — можна і без сюжэта і дзеяння разглядаць малючкі. У знакамітай стужцы “Піліпка” 2012 года, якая атрымала мноства прызоў, кожны кадр як карціна. Мне здаецца, самая гэтая эстэтыка мастацтва вельмі важная для развіцця маленькага глядача.

— Што тычыцца “Падання” — то я да 12-ці гадоў расла ў вёсцы, і ўвогуле менавіта беларуская тэма мне найбольш блізкая, я і многа з ёй працавала і як ілюстратар, і як кінатворца. І падумала, што такі традыцыйны, а не наватарскі відарыс сюды падыходзіць. Мастакамі-пастаноўшчыкамі на гэтым фільме былі я і яшчэ адна таленавітая дзяўчына Аліна Прастак, а дапамагла нам вядомы мастак-графік Лізавета Пастушэнка.

А “Піліпку” сапраўды можна спыняць на любым месцы, і кадр будзе закампаанаваны, завершаны, жывапісны: калі ў мяне ёсць магчымасць зрабіць добра, зрабіць якасную графіку — я буду рабіць. Гэта мой выбар. Хаця ў нашых складаных вытворчых умовах падчас мільяе думка — можа, працуйце? Аднак я лічу, калі персанаж занадта схематычны, спрошчаны, за ім нешта назіраць — ты не бачыш яго эмоцыі, ты яму не спачувашся. Спытай потым дзіцяціна, пра што мультфільм — ён і не скажа, акрамя таго, што гэты стужкуў, той упаў, трэці пабег. І ніякага супрацьстаяння. Стужкі з такой яркай, агрэсіўнай стылістыкай, ці ў якіх персанаж увогуле — гэта адныя вочы ці нешта падобнае выродзілае, я і сама стараюся не глядзець, не хачу, каб непрыемныя карціны забавілі мяне галаву. І бацькам я і параіла звяртаць увагу на тое, што іх дзеці глядзяць.

— У мультфільмах, дзе вы былі і рэжысёрам, значную ролю адыгрывае музыка. І музыканты ў вас адметныя.

— Як рэжысёр я і пачынала з музыкальнага фільма. Гэта была невядомая “Калыханка” з народным тэкстам пра зайчыка, якую мне заспявала Маша Яр. Потым я рабіла “Песню жаўрука” — а як тут без музыкі, без гтушынных мелодый? Мне пашчасціла тады пазнаёміцца з Леанідам Паўлэнкам з групы “Нагуль” — гэтыя жывыя інструменты, дудачкі проста ідэальна падыходзілі, я не ўяўляю, якой атрымалася б стужка без Леаніда. Звычайна музыка ў анімацыйных фільмах з’яўляецца ўжо на апошнім этапе, а для мяня яна важная ад самага пачатку, яшчэ на этапе стварэння аніматэцы, распрацоўкі сцэна, пры стварэнні вобразаў — я ад яе таксама адштурхоўваюся.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Люстэрка мудрага кацяня

Вялома, само імя Гара Казакова, які вынішні аўтарам істэніроўкі і рэжысёрам-пастаноўшчам, настраіла велікі і вельмі атмасфэрычна. Да ўсё ж раз-пор-раз закралася сумневы: маўду, ну што можна “вынішць” з папулярнай гісторыі, вядомай не столькі па літаратурным арыгінале Ліі Гераскінай, колькі па даўнім савецкім мушкетэ пра безалабернага хлопчыка-гультая, не нарта схлынага да вучбы. Ажно не; замест наўпрост выкладзеных маралізатарскіх сентэнцый, хай і прыхаваных гумарам, мы атрымаем папраўдзе шматмернае відэаўважча, дзе ёсьць над чым задумацца — але ж і павясціліца можна ўдостал.

Сцэны са спектакля “У краіне нывічучаных урокукаў”

Восень школьная, нарэшце, наступіла: у Беларускай дзяржаўнай тэатры ледзь адбылася доўгачаканая прэміера спектакля “У краіне нывічучаных урокукаў”, жанрава пазначана як “казачнае эдэрнае”. Шалікам гатовы большыя месцы таму, ён шырэйша чакаў свайго выхду да шырокай публікі. І вынік пераўзышоў спадзяванні.

Вялома, само імя Гара Казакова, які вынішні аўтарам істэніроўкі і рэжысёрам-пастаноўшчам, настраіла велікі і вельмі атмасфэрычна. Да ўсё ж раз-пор-раз закралася сумневы: маўду, ну што можна “вынішць” з папулярнай гісторыі, вядомай не столькі па літаратурным арыгінале Ліі Гераскінай, колькі па даўнім савецкім мушкетэ пра безалабернага хлопчыка-гультая, не нарта схлынага да вучбы. Ажно не; замест наўпрост выкладзеных маралізатарскіх сентэнцый, хай і прыхаваных гумарам, мы атрымаем папраўдзе шматмернае відэаўважча, дзе ёсьць над чым задумацца — але ж і павясціліца можна ўдостал.

Сцэны са спектакля “У краіне нывічучаных урокукаў”

Восень школьная, нарэшце, наступіла: у Беларускай дзяржаўнай тэатры ледзь адбылася доўгачаканая прэміера спектакля “У краіне нывічучаных урокукаў”, жанрава пазначана як “казачнае эдэрнае”. Шалікам гатовы большыя месцы таму, ён шырэйша чакаў свайго выхду да шырокай публікі. І вынік пераўзышоў спадзяванні.

швабрамі-анучамі-патыльнямі, штоцыя мыць-драць-гатуюць. А тата — прабачце, увяголе без рук у поўным сэнсе слова, “бізурку”. З’яўляюцца і на крыку шэржэраваў і ама, але такія жаны, Пушкін, Гогаў, Талстой — і палкам разбураюць міф пра састарэласць

вынаходніцтва, ніколі не зацімаючы асноўную думку; чалавек сам адказаў за свой лёс і павінен будаваць яго самастойна, прыкладнае уласныя намаганні, а не наракаць на складанае дэзістнае, непадраўкоўкі дарослых, ініцыя пераходкі. Гэты пасьля апрашывацца ад традыцыйных школьных заважчэў (быць павінаным, рабіць урокі і ўсё астатняе, што загадаюць настаўнікі і бацькі), але вельмі блізка пратэстанцкім ідэям, што спавядуе калёсы Францых Скарнына.

Неірыяўна разважлівы Кот (Шмур Муратаў) становіцца не проста да думчыхам, выклікаючы ў памяці знакамітае пушкінскае выслоўе “кот вуочны”. Ён, па сутнасці, алтэе яго хлопчыка, яго сапраўднае ўнутранае “я”, якое цягам казачных (насамрэч, даволі жыццёвых) выпрабаваньняў маінае дэ сталее. Невыпадкова ж, патрапіўшы ў казку, яны змяніюцца: Кот узрастае да агромністых памераў, Вішэ ж, які дагэтуль ува-свабляўся жывым планам, паўстае невялікай планшэтнай льялькай.

Вось так, на першы погляд, вельмі проста назваў Сяргей Каваль сваю персанальную выставу ў Гомельскай карціннай галерэі Гаўрыіла Вашчанкі. Але калі ўлічыць, што сябрамі гэтым ён лічыць Пабла Пікаса, Марка Шагала, Анры Русо, Амедао Мадэльіні, Эндзі Уорхала, Сальвадора Далі, Казіміра Малевіча, Ван Гога і іншых не меней вядомых мастакоў, то таленавіта творчач дэўражасць Сяргея Каваля, які жыве ў вёсцы Якімаўска Сьлабада Светлагорскага раёна, становіцца асабліва пераканаўчай. Зрэшты, для мяне яна такой вельмі заўважліва.

Прыгалаво шыкоўны каталог “Святло і цені”, выдзелены міжнародным аўтамабільным хольпанам “Атлант-М”. Разглядаючы яго, зразумець, што было б наўным лічыць ініцыянае мастаства, якое спавядае Сяргей Каваль, абмежаваным прымітывіз-гэтага ўжо вядомага даўка за межамі Беларусі мастака. Зрэшты, той, хто любячы гаданы каталог “Святло і цені”, абавязкова ўспомінь, што ўжо тады сутракаліся назвы карцін, якім ён надале адмысловае асацыятыўнае значнае: “Гутарка з прыяцелем Моцарта”, “Падарожжа ў нікуды” (інтэрпрэ-

“Мае сябры”

Сяргей Каваль. “Вяртанне Шагала”.

мажыўвай малопшы калега — Канстанцін Лёскаў. Акрамя гаданых трох партыўру, у другім адзяленні канцэрта гучалі ўвершчора да оперы “Вільгельм Тэль” Дж. Расіні, амаль невядомая ў нас “Танцы з Галанты” З.Кодаі (на кларне сальваваў Пётр Навуменка), Арганна канцэрт №1 Г.Гендэля, што пакуль не атрымаў у нас заслужана шырокай папулярнасці, як гэта адбылося, да прыкладу, з музыкі І.С.Баха. Алістам выступіў народны аркестр Беларусі, прафесар Ігар Алоўнік, у чарговы раз даказаўшы, што выдатна валодае не толькі фарта-піннай іграй.

І ўсё ё добра, да вечарына аказалася нарта перагуданай. Адно толькі першае адзяленне знало амаль дэзэ гадзіны, што было б дастаткова для ўсёго канцэрта. Паўна, з-за гэта давялося адмовіцца ад роней заўвядуна “Сімфонія псалмаў” І.Стравінскага. Магчыма, музыканты так сталіся ад вумушанай раздука са слухачамі, што імкнуліся ўшчынуць у адзін канцэрт паўнаўнаўнае дава. А ці варта было? Можна, ледзь улічыў і ўспрыманае вельмі публіка? Невыпадкова ж зала значна парадзла пера-сяля антракту.

Беларуская дзяржаўная філармонія афіцыйна адкрыла сезон — паводле традыцыі, у Суветны дзень музыкі 1 кастрычніка. Вечарына была незвычайнай, бо з’ядала адразу некалькі творчых калектываў і салістаў. Дый праграма ўтрымлівала ледзь не скарэм прэм’еры ды “разыначкі”.

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Першае адзяленне было аддалена камерным філарманічным складам — аркестру і хору, другое — старэйшаму ў краіне (і вёсна малалюму) сімфанічнаму аркестру, што вядзе адлік ад 1927 года. Своеасаблівы гала-канцэрт? А ледзь — аркестравае адыле. Прычым не першыя ў гісторыі нашай філармоніі. Памятаю, які збірліся тут аркестры і адзін насупраць другога, і, летась

Музычны марафон без пераможцаў

Н.Паганіні — Э.Іаі. Гэты твор стаў сапраўдным парадом артыстаў аркестра, якія па чарзе дэманстравалі сваё віртуознае магчымасць: свёе сола змог паказаць кожны з дзевяці скрыпкачоў і алытс Ігар Цхаўтэраў. Калі і дзе такое паучы дзе ўбачыць?

Ды ўсё ж у цэнтры увагі апынуўся шматчакавы сучасны аргенцінскі “Магніфіцэнт” Марціна Палме-ры, што з’яўдаў аркестр твор стаў сапраўдным парадом артыстаў аркестра, якія па чарзе дэманстравалі сваё віртуознае магчымасць: свёе сола змог паказаць кожны з дзевяці скрыпкачоў і алытс Ігар Цхаўтэраў. Калі і дзе такое паучы дзе ўбачыць?

На здымках: фрагменты вечарыны ў Белдзяржфілармоніі.

Аліксандр Анісмаў, ферміручы праграму Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Беларусі, што вынішні аўтарам істэніроўкі і рэжысёрам-пастаноўшчам, настраіла велікі і вельмі атмасфэрычна. Да ўсё ж раз-пор-раз закралася сумневы: маўду, ну што можна “вынішць” з папулярнай гісторыі, вядомай не столькі па літаратурным арыгінале Ліі Гераскінай, колькі па даўнім савецкім мушкетэ пра безалабернага хлопчыка-гультая, не нарта схлынага да вучбы. Ажно не; замест наўпрост выкладзеных маралізатарскіх сентэнцый, хай і прыхаваных гумарам, мы атрымаем папраўдзе шматмернае відэаўважча, дзе ёсьць над чым задумацца — але ж і павясціліца можна ўдостал.

аўжыўвай малопшы калега — Канстанцін Лёскаў. Акрамя гаданых трох партыўру, у другім адзяленні канцэрта гучалі ўвершчора да оперы “Вільгельм Тэль” Дж. Расіні, амаль невядомая ў нас “Танцы з Галанты” З.Кодаі (на кларне сальваваў Пётр Навуменка), Арганна канцэрт №1 Г.Гендэля, што пакуль не атрымаў у нас заслужана шырокай папулярнасці, як гэта адбылося, да прыкладу, з музыкі І.С.Баха. Алістам выступіў народны аркестр Беларусі, прафесар Ігар Алоўнік, у чарговы раз даказаўшы, што выдатна валодае не толькі фарта-піннай іграй.

І ўсё ё добра, да вечарына аказалася нарта перагуданай. Адно толькі першае адзяленне знало амаль дэзэ гадзіны, што было б дастаткова для ўсёго канцэрта. Паўна, з-за гэта давялося адмовіцца ад роней заўвядуна “Сімфонія псалмаў” І.Стравінскага. Магчыма, музыканты так сталіся ад вумушанай раздука са слухачамі, што імкнуліся ўшчынуць у адзін канцэрт паўнаўнаўнае дава. А ці варта было? Можна, ледзь улічыў і ўспрыманае вельмі публіка? Невыпадкова ж зала значна парадзла пера-сяля антракту.

Ізяслаў КАТЛЯРЮГ г. Светлагорск

Нягледзячы на дождж і пахаладанне, культурныя работнікі Беларусі працягваюць ладзіць шматлікія імпрэзы ў розных кутках краіны. Сведчаннем гэтаму — рэдакцыйная пошта “К”, якая поўніцца лістамі ад нашых чытачоў і прыхільнікаў. Такім чынам, прапануем вам увазе наш традыцыйны агляд матэрыялаў з рэгіёнаў Беларусі.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

КАМУ СВЕЦЯЦЬ ПРОДКІ?

Пачнём з Віцебшчыны. Прэзентацыя аднадзённай выставы “Заўсёды трэба быць трохі казачнікам”, прымеркаванай да 110-дзядзя з Дня нараджэння дзіцячага пісьменніка Рыгора Шакулава, адбылася 13 кастрычніка ў адзеле дзіцячай літаратуры Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна. Юбілейная выстава казачніка была падрыхтавана сумеснымі намаганнямі супрацоўнікаў абласной кніжніцы ды абласнога краязнаўчага музея. На імпрэзе можна было ўбачыць фатаграфіі, кнігі, часопісы, газеты і мемарыяльныя рэчы сям’і пісьменніка.

З лютлага па верасень бягучага года Полацкім раённым Цэнтрам культуры быў рэалізаваны раённы агляд-конкурс этнаграфічных куткоў “Свет нашых продкаў”, у якім прынялі ўдзел усе 18 клубных устаноў раёна. Як піша рэдактар Полацкага РЦК Кацярына Паўловіч, культурныя работнікі былі прадэманстраваны карпатлівай працай па выяўленні старадаўніх прадметаў побыту, прылад працы, рамёстваў, дэкаратыўна-прыкладнай творчасці і іншых этнаграфічных матэрыялаў. Вынікам стала стварэнне ва ўсіх клубных установах этнаграфічных куткоў, а ў некаторых СК — паўнавартасных этнаграфічных экспазіцый.

Першай і ўзорнай для ўсіх астатніх сталася прэзентацыя этнаграфічнай экспазіцыі з асабістай калекцыі Веры Уладзіміраўны Пісюковай — заснавальніцы ансамбля “Галасы спадчыны” і носьбіта спеўнай традыцыі выканання купальскіх і жніўных песень “у перахлест”. Унесенай летас у спіс нематэрыяльных культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. А ўжо ў самым пачатку кастрычніка прагляд этнакуткоў з усіх клубных устаноў культуры раёна быў завершаны. Прааналізаваны і абмеркаваны вынікі агляду-конкурсу, журы аднагалосна прызнала пе-

Дзень маці і ВООКface-чэлендж

ВІТАННІ ШМАТДЗЕТНЫМ МАЦІ

Як і заўжды, шмат лістоў мы атрымалі з Гродзеншчыны. Напрыклад, другога кастрычніка ў Смаргоні адбыўся рэтраканцэрт “Старая пласцішка”, прысвечаны Дню пажылых людзей. Падчас мерапрыемства прысутнікі слухалі і разам выконвалі любімыя песні ў выкананні артыстаў Смаргонскага РЦК. А 10 кастрычніка ў той жа Смаргоні прайшоў трады-

цыйны восенскі кірмаш “Шчодрой восені дары”, які пачаўся тэатралізаванай дзейнасцю, дзе галоўным персанажам стаў аганом, які прадстаўляў гаспадаркі і іх дасягненні. Але і гэта яшчэ не ўсё. Як паведаміла нам метадыст Смаргонскага РЦК Вольга Крывянюкова, у сувязі з пагаршэннем эпідэміялагічнай абстаноўкі, урачыстае мерапрыемства да Дня маці культурнымі работнікамі прыйшлося, на жаль, адмяніць. Але работнікі ўстановы культуры знайшлі выйсце з гэтай няпростай сітуацыі і павіншавалі матуль святочным відэа-кліпам. У Карэліцкай раённай бібліятэцы мерапрыемства, прысвечанае Дню маці, таксама адбылося

сфатаграфавана (фота на памяць абразу) і паднісаць святочную паштоўку з найлепшымі пажаданнямі сваёй матулі, — піша нам метадыст Карэліцкай раённай бібліятэкі Наталля Казарэз. — Таксама ў рамках мерапрыемства “Матуля родная — выток жыцця, калыска дабрны” віталі іматдзетную маці, бібліятэкара Карэліцкай дзіцячай бібліятэкі Марыну Пісарык, якая ў гэтым годзе нарадзіла чацвёртую дачушку”.

Падчас свята ў дзіцячай бібліятэцы прайшла анлайн-акцыя “Радкі пра самых любімых”, дзе дзеці дарылі сваім матулям з любоўю вершаваныя радкі і кніжная выстава “Мама”. Акрамя таго, у Дзень маці супрацоўніца Карэліцкай раённай бібліятэкі

галоўная “гераіня” тут — вавёрка. Пухнатая рудая прыгажуня з’яўляецца, як вядома, сімвалам Бераставіцы, пра што сведчыць герб мястэчка.

За час існавання музея наведаны каля дваццаці дзюво тысяч чалавек з розных краін свету, сярод якіх не толькі турысты з блізкага, але і далёкага замежжа — ЗША, Вялікабрытаніі, Мальты, Францыі, Нарвегіі ды іншых. Установа актыўна пазіцыянуе сябе ў вэб-прасторы — на інтэрнэт-платформе “Музей Беларусі” і ў большасці сацыяльных сетак. Звесткі пра Музей Вавёркі ёсць і ў энцыклапедыі “Самыя незвычайныя музеі Беларусі”, у якой прадстаўлены каля 34 музеяў нашай краіны. У апошні час у сувязі

з абмежавальнымі мерамі з-за распаўсюджвання COVID-19 у Музеі Вавёркі атрымаў развіццё сямейны турызм, актыўна ладзіцца выставачная дзейнасць. З апошніх ноў-хаў музея — адкрыццё творчай майстэрні “Вавёрчына камора” і магчымасць наведвальнікам прыняць удзел у майстар-класе па вырабе сувеніраў.

ШКОЛА ДЫРЭКТАРАЎ І КНІЖНЫЯ “МАДЭЛІ”

А цяпер некалькі лістоў з Брэстчыны. Так, незвычайную акцыю правалі ў верасні супрацоўнікі Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі. Як піша нам бібліятэкар аддзела бібліятэчнага маркетынгу раённай кніжніцы Наталля Ефціфеева, акцыя ВООКface-чэлендж прайшла на старонках устаноў у сацыяльных сетках. Каб звярнуць увагу карыстальнікаў інтэрнэта да кнігі, чытання і бібліятэкі, цягам месяца ў Сеціве змяшчаліся фота-здымкі, на якіх кніжныя вокладкі сумішчаліся з тварамі малдзляў, у якасці якіх выступалі як самыя бібліятэкары, так і чытачы. Усе “мадэлі” з запалам падбіралі кніжкі, з якімі хацелі б сфатаграфавана. Не менш цікавым было потым вызначыць, хто на самрэч хаваецца за кніжнай вокладкай.

— Хацелася зрабіць нешта незвычайнае ў сваёй прафесійнай сфера, — дзеліцца сакрэтамі ідэі загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі бібліятэкі Юлія Пракапуц. — Дадам, што кожны год мы прадумваем што-небудзь цікавае для нашых чытачоў, асабліва ў верасні: менавіта ў гэтым месцы штогод праходзіць Тыдзень рэкла-

На здымках:

- 1, 2, 3 Агляд-конкурс этнаграфічных куткоў “Свет нашых продкаў” у Полацку: прэзентацыі Бягатырскага, Гаранскага і Зялёнкаўскага СДК.
- 4 Старшыня Карэліцкага раённага выканаўчага камітэта Генадзь Шатуеў уручае ордэн Маці Аксана Жук.
- 5 Музей Вавёркі ў Вялікай Бераставіцы напачатку кастрычніка адзначаў шостую гадавіну з дня свайго адкрыцця.

пры дапамозе найноўшых камп’ютарных тэхналогій. Свята, да слова, атрымалася даволі змястоўным і насычаным на падзеі: анлайн майстар-клас па вырабе святочнай паштоўкі, фотазона “Мама — першае слова...”, імправізаваная дошка “Маёй любімай матулі”, прафсаюзная акцыя “Павіншум маму разам”.

“Кожны ахвотны — і бібліятэкар, і чытач — змог

Аксана Жук, якая мае пяцера дзяцей, была ўзнагароджаная ордэнам Маці. Завяршыў блок інфармацыі з Гродзеншчыны хочацца матэрыялаў пра Музей Вавёркі, што знаходзіцца ў Вялікай Бераставіцы. Сёлета, сёмага кастрычніка, установа адзначыла шостую гадавіну з дня свайго адкрыцця. Як піша нам у сваім допісе Святлана Ганчарова, сама назва музея гавораць, што

праходзіць Тыдзень рэкламы бібліятэкі.

А ў Ганцавічах нядаўна прайшла абласная школа дырэктараў бібліятэчных сістэм Брэсцкай вобласці. Галоўнай тэмай Школы дырэктараў была краязнаўчая дзейнасць бібліятэк. Як піша нам загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу Ганцавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Таццяна Маляўка, мерапрыемства ладзілася два дні. У першы дзень у гарадскім Доме культуры адбылося ўзнагароджванне пераможцаў абласных тураў рэспубліканскіх конкурсаў “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры” і “Бібліятэка — цэнтр духоўнай асветы і выхавання”, а таксама абласнога конкурсу па стварэнні віртуальных праектаў краязнаўчай тэматыкі.

Пасля ўдзельнікаў Школы дырэктараў чакала знаёмства з сельскімі бібліятэкамі. Так, у Кукаўскай сельскай бібліятэцы госці пазнаёміліся з краязнаўчай дзейнасцю ўстановаў і, сярод іншага, наведвалі музычны рэтра-пакой “Мелодыя душы”, дзе сабраны калекцыі музычных інструментаў, пласцінак, магнітафонных стужак, рукапісных песеннікаў, якія былі папулярнымі ў моладзі 70 — 80-х гадоў мінулага стагоддзя. Далей госці наведвалі Агарэвіцкую сельскую бібліятэку, на базе якой створаны гісторыка-краязнаўчы цэнтр “Бусліны край, мой вырай і прыстанак...” Тут змешчаны дзясяткі тэматычных дасяе пра гісторыю розных устаноў, якія размяшчаліся на тэрыторыі вёскі Агарэвічы, пра людзей працы, ветэранаў вайны, воінаў-афганцаў. На аснове сабраных матэрыялаў бібліятэкарамі была створана мультымедыяная энцыклапедыя “Гісторыя вёскі Агарэвічы з бібліятэчнай паліцы ў сучасны фармат” і прадстаўлена для ўдзелу ў XXV Рэспубліканскім конкурсе “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры”. У намінацыі “За навацы ў галіне бібліятэчнай справы” работа заняла першае месца.

У другі дзень Школы дырэктараў кіраўнікі бібліятэк наведвалі раённы Дом рамёстваў, завіталі ў цэнтральную раённую бібліятэку імя В. Ф. Пракурава, дзе таксама пазнаёміліся з вопытам мясцовых супрацоўнікаў у галіне краязнаўчай дзейнасці, паслухалі аповеды пра краязнаўства іншых бібліятэк, інавацыйныя формы работы ў бібліятэчнай галіне ды падвялі вынікі сваёй працы, якая атрымалася сапраўды змястоўнай і інфармацыйнай.

Карнавальнае сваволле беларускага вяселля

У № 39 за 26 верасня “К” пачала цыкл матэрыялаў пра традыцыйнае вяселле. Працягваем распавядаць пра завяршальны этап урачыстасці і пра паралелі з каляндарнай абраднасцю.

ПАРОДЫ НА ЦАРКОЎНЫЯ АБРАДЫ ПАДЧАС ВЯСЕЛЛЯ І СВЯТАЎ

Традыцыйнае вяселле сканчвалася суцэльнай, можна сказаць, карнавальнай веселасцю. З “падменнымі маладымі”, пра якіх мы распавядалі раней, маглі ў жартоўнай форме праходзіць амаль усе часткі вясельнага абраду, у тым ліку вячанне. Пароды на царкоўныя цырымоніі, як вяселле, так і адпяванне (пахаванне) часам сустракаюцца і ў якасці часткі каляндарных свят.

У Гарадоцкім раёне Віцебскай вобласці Масленічны тыдзень у панядзелак адкрывае абрад “пахаванне Дзеда” — лялька ў рост чалавека жартам аплываючы, распавядаючы, што “Дзед касцей падавіўся, таму і памёр”, а потым “хаваюць” пад дрэўцам, засыпаючы снегам альбо саломай. Дзед сімвалізуе мясаед, які сканчваецца (у праваслаўнай традыцыі на Масленіцу ўжо нельга есці мяса). Вобраз Дзеда шматзначны, у навуковай літаратуры яго разглядаюць і як пераапрадка, і як увабленне бога-грымотніка Перуна.

У “пахаванні” ўдзельнічае персанаж Поп. Адна з удзельніц абрада пераапрацаецца ў чорнае доўгае адзенне, надзявае шапачку, бярэ казліла, зробленае з бляшанкі з-пад кансерваў і “адпявае” Дзеда. Па ўспамінах старэйшых жыхароў раёна раней ад Папа падчас такой “паніхіды” можна

Вясельныя госці “граюць” на хатнім начынні.

было пачуць і ненарматыўную лексіку. Масленіца завяршалася “пахаваннем Бабы” — лялькі ў вобразе жанчыны — у першы панядзелак Вялікага посту. Невядома дакладна, ці ўдзельнічаў у абрадзе Поп. Жыхары раёна кажуць “Бабу “хавалі” так жа, як Дзеда”.

Пароды на царкоўныя цырымоніі дазвалялі ўдзельнікам, з аднаго боку, больш рэалістычна адлюстравць абрады, якія выяўляліся ў жартоўнай форме, а з другога боку, персанаж Поп выступаў як пасрэднік між прафанным (што-дзённым) і сакральным (святчым), такім чынам надаючы рытуалу глыбінны сэнс.

РЫТУАЛЬНЫЯ БЯСЧЫНСТВЫ

Як мы распавядалі ў мінулым матэрыяле,

Ламанне лавы на вяселлі.

Каляды і Масленіцу моладзь разбірала штыкетнік у пятах, здымала і пераносіла з месца на месца весніцы ды брамы, падпірала гаспадарам, якія мелі ў вёсцы нядобрую славу, дзверы ў хату, каб складана было выйсці. Маглі зачыць шклом комін, і

потым каталася з гары. Маглі красці дровы для купальскага вогнішча. У абрадзе завяршэння каляндарнага перыяду “цягнуць Каляду на дуб” у якасці падстаўкі для “Каляды” (кола, гаршка з кашай, снапа, нават жывой жанчыны) магла фігураваць скрадзеная барана.

ВЯСЕЛЬНАЯ “РАГАТКА”

“Хуліганіць” маглі не толькі госці, запрошаныя на вяселле. Стварэнне новай сям’і было ў некаторай ступені справай не толькі дзвюх сем’яў, якія раліліся, але і ўсёй вёскі: жанчыны нават без запрашэння ў хату, каб складана было выйсці. Маглі зачыць шклом комін, і

Вясельная “рагатка”.

каравая ці, пазней, цуцкеркі), а старыя ішлі “глядзець маладу”. Але гэта ўсё часцей адбывалася, калі жаніх з нявестай ужо вярнуліся з царквы (ці, у савецкі час, — з ЗАГСа). А па дарозе вясельнаму поезду рабілі “рагатку” — шлях перагароджвалі вяроўкай, выносілі алірынец, на які маладыя ці дзедзіны павінны былі паставіць пачастунак, пакласці грошы, “выкупіўшы” такім чынам новай сям’і добрую долю. Лічылася, чым больш разоў спынялі маладых, тым шчаслівейшым будзе іх жыццё ў шлюбе.

Алена ЛЯШКЕВІЧ, супрацоўніца Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі

Выстава, прысвечаная 5-годдзю Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, зараз праходзіць на галоўнай пляцоўцы ўстановы па вуліцы Някрасава ў Мінску. Падводзяцца вынікі першай пяцігодкі, згадваюцца самыя цікавыя і значныя праекты, аддаецца даніна павагі гісторыі будынку і мастакам, што напамылі гэтыя сцены сваёй таленавітай творчасцю.

Надзея КУДРЭЙКА /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Намеснік дырэктара НЦСМ Алеся Іназемцава.

Пяць гадоў у цэнтры сучаснага мастацтва

Дарэчы, выстава, што адкрылася 1 кастрычніка (а менавіта ў гэты дзень роўна пяць гадоў таму ўтварыўся Цэнтр), насамрэч карыстаецца папулярнасцю ў наведнікаў. І сярод іншага гэта сведчыць пра тое, якое значнае месца НЦСМ заняў у сталічным і ўвогуле ў беларускім мастацкім асяроддзі, сведчыць, што ён сапраўды стаў цэнтрам прыцягнення для твораў і іх паклоннікаў. На сённяшні дзень гэта буйнейшая дзяржаўная ўстанова, якая вядзе актыўную работу па вывучэнні, экспанаванні і папулярызаванні сучаснага беларускага мастацтва.

Мастакоў гэты будынак па адрасе Някрасава, 3 прыцягваў здаўна. Менавіта тут месціліся так званыя “творчыя майстэрні Савіцкага” — ініцыятарам пабудовы адмысловага будынку быў народны мастак СССР і Беларусі Міхаіл Савіцкі. Ён жа і кіраваў майстэрнямі на працягу амаль 30 гадоў. Якраз гэты факт быў пакладзены ў падмурак канцэпцыі юбілейнай праграмы — можна сказаць, што экспазіцыя пачынаецца з залы, дзе працаваў сам Міхаіл Андрэвіч. Там сярод архіўных фотаздымкаў, прадстаўленых Музеем гісторыі горада Мінска, можна ўбачыць і шэраг карцін майстра. Адна яго праца належыць уласна НЦСМ, астатнія на час выставы ўзятыя з фонду Музея Мінска. Прычым гэтыя працы раней практычна не выстаўляліся, іх мала хто бачыў, і вось цяпер з’явілася такая магчымасць.

Для гістарычнага блоку экспазіцыі мы запісалі шэраг інтэрв’ю з мастакамі, што калісьці праходзілі тут стажыроўку, — расказвае вядучы навуковы супрацоўнік НЦСМ Вольга Вішнёва. — І ў гэтых інтэрв’ю яны называюць тагачасныя майстэрні раем, ідэальным месцам. Бо калісьці маладымі мастакам

На адкрыцці выставы. Дырэктар НЦСМ Сяргей Крыштаповіч і старшыня Беларускага саюза мастакоў Глеб Отчык.

пасля Акадэміі на тры гады бясплатна даваліся памішканне, матэрыялы для творчасці, натурныя гадзіны. Больш за тое, ім тут плацілі зарплату — толькі працуй, толькі стварай. Па сутнасці, гэта было тое, што цяпер называюць residence program.

Асноўная частка выставы — рэтраспектыўны агляд зробленага. Зразумела, адлюстраваш усе амаль 300 праектаў, што адбыліся цягам гэтых пяці гадоў, было немагчыма, але пра многія значныя вехі дзейнасці — ці карцінамі, ці плакатамі, ці фотаздымкамі — угадаць атрымалася. “Гэта канцэнтрацыя мастацкіх вызначэнняў, ідэй ісэнсаў, якія мастакі трансліравалі ў залах НЦСМ”, — так самі арганізатары прадстаўляюць выставу.

— Мы адначылі нашыя вялікія міжнародныя праекты, — расказвае намеснік дырэктара Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў Алеся Іназемцава. — Цэнтр некалькі разоў удзельнічаў у падрыхтоўцы беларускага павільёна Венецыянскіх біенале, праводзілі мы Трыенале сучаснага мастацтва, прымалі ўдзел у арганізацыі Дзён культуры Беларусі ў іншых краінах. Адначылі выставы, праведзеныя пры падтрымцы пасольстваў, з якімі ў нас моцныя творчыя сувязі, напрыклад Літвы і Латвіі, — латвійскі арт-цэнтр Марка Роткі штогод да нас што-не-

будзь прывозіць. Таксама нямаюць працаваць з пасольствамі Аўстрыі, Германіі, Іспаніі, Польшчы, Японіі і іншымі.

Узгаданы і самы першы праект новаўтворанага НЦСМ. Называўся ён “Закрома” і праходзіў на другой пляцоўцы Цэнтра па Незалежнасці, 47. Сэнс быў у тым, што наведнікам у пэўны час мож-

Народны мастак Беларусі Міхаіл Савіцкі на фотаздымках.

нуль пяці гадоў. А адна зала вартая асобнага згадвання, яна як трэці кіт юбілейнай выставы. У ёй многа фотаздымкаў, а на іх многа вядомых твораў — саміх твораў і наведнікаў НЦСМ.

— Гэтая зала ў нас самая пазітыўная, яна напоўненая эмоцыямі, — гаворыць Алеся Іназемцава. — У адмы-

слення ў фонд Цэнтра як пераможцы і лаўрэаты рэспубліканскіх конкурсаў, работы, за якія прагаласавалі гледачы ці якія высока ацанілі эксперты, і гэтак далей. У сэнсе, гэта не выпадковы збор, а калекцыя таго, што раней так ці інакш ужо было адзначана. Тут і жывапіс, станковая графіка, дэкаратыўна-прыкладное

Жанна Капусніцава, “Нігачкі”.

на было самім заходзіць унутр фонду і музейных сховішчаў, і там глядзець карціны і іншыя творы. Бо Цэнтр па сутнасці быў утвораны з дзвюх устаноў, якія займаліся выстававаннем дзейнасцю і ўжо мелі фонды: у адну арганізацыю зліліся Музей сучаснага выяўленчага мастацтва і Творчыя майстэрні.

Не толькі фотаздымкі, банеры і плакаты як ўспамін пра здзейсненыя праекты можна ўбачыць на выставе, але і самі карціны ці іншыя творы з ліку тых, што былі падараны Цэнтру мастакамі. Прайсціся па залах — гэта як прайсціся па летапісе мі-

ловым фатаграфічным праекце мы прадставілі два бакі ўдзельнікаў культуры працэса: з аднаго боку мастакоў і тых, хто рыхтуе выставы, — куратараў, супрацоўнікаў Цэнтра, з другога — тых, хто глядзіць на мастацтва, хто яго ўспрымае. І фота не рэпартажныя, галоўнае — эмоцыі, рэакцыі, акцэнт зроблены менавіта на іх.

Днямі на Някрасава, 3 адкрылася і новая выстава — набыткаў музейнага збору НЦСМ “Трышашы тры творы”, якая працягвае тэму падвядзення вынікаў працы першых пяці гадоў. Тут прадстаўлены работы, што былі закуп-

пагутарыць, абмеркаваць убацанае, задаць пытанні. Увогуле, Цэнтр шчыльна працуе над падрыхтоўкай адукацыйных праграм і зараз прадумвае, якім чынам у перыяд пандэміі найбольш небяспечна іх арганізаваць. Але ў будынку на Някрасава высокія столі, многа паветра, да таго ж гаворка вядзецца пра невялікія групы ўдзельнікаў. І на самую малодшую аўдыторыю наведнікаў пільныя погляды супрацоўнікаў НЦСМ таксама скіраваныя: гэта адзін з найбольш важных для развіцця накірункаў дзейнасці — прыцягненне да мастацтва дзяцей і падлеткаў.

Юбілейная тэма сёлетня яшчэ неаднойчы будзе згадвацца ў гэтых сценках. І завершыцца год вельмі адметнай падзеяй, якая, відавочна, будзе і вельмі гучнай. Намеснік дырэктара НЦСМ Алеся Іназемцава ўжо адкрыла нам навагодні сакрэт:

— Мы думаем, што гэты праект наша публіка ўспрыме як сапраўдны навагодні падарунак: на пляцоўцы па праспекце Незалежнасці адкрывецца выстава “Лінія кахання. Эратызм у творчасці вялікіх майстроў XX стагоддзя”. Дастаткова сказаць, што сярод іншага будуць работы і Пабла Пікаса. Не застануцца забытымі і беларускія мастакі — іх творы з эратычнай тэматыкай гледачы таксама ўбачыць.

Выстава, прысвечаная 5-годдзю Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў, доўжыцца да 15 лістапада. Паўтараюся — толькі што адкрылася і новая экспазіцыя з лепшых твораў беларускіх мастакоў, якія НЦСМ набыў за час сваёй дзейнасці. Па серадах, пятніцах і суботах зараз праходзяць аўтарскія куратарскія экскурсіі. Такім чынам, ёсць многа нагод зазірнуць у гэты ўтульны будынак па адрасе Мінск, вуліца Някрасава, 3.

У Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь праходзіць персанальная выстава жывапісца Віктара Альшэўскага. Выстава мае назву “Фрагменты Вавілонскай вежы”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Як кожны чалавек, які мае пэўны досвед, я суадношу тое, што бачу, з тым, што ведаю. Памятаю першыя паспяхова творчыя вопыты Віктара Альшэўскага, магу больш-менш дакладна прасачыць эвалюцыю стылістыкі, тэматычных прыярытэтаў, трансфармацыю ментальнага ладу мастака — усё тое, што на сённяшні дзень выкрышталізавалася ў пэўную канцэпцыю яго светапогляду. Але, канешне, такім, як сёння, мастак быў не заўсёды.

Спачатку спалар Віктар імкнуўся спраўдзіцца ў межах дамінуючага ў тым часе сацыялістычнага рэалізму, ягонай пафаснай плыні; пазней — у нацыянальнай рамантицы, яшчэ спрабаваў гарманічна спалучыць звыклы рэалістычны жывапіс з элементамі сюррэалізму і дэкаратыўнай умоўнасцю, што мае карані ў мастацтве Малэрну мяжы XIX і XX стагоддзяў. Ягоныя даволі эфектыўныя партрэты падпадаюць пад вызначэнне “салон”, але мяжу, калі мастацтва пераходзіць у сваю супрацьлегласць, а творчы пошук змяняецца ўсталяванай, упрунтаванай заяздэнкай, Віктар Альшэўскі, здаецца, ніколі не пераходзіў. Мастак умеў пабачыць у звыклым, што ўжо паспела і вока намуліць, з’яву ўнікальную, для свайго часавы прасторавага сегменту непаўторную. А ў чымсьці для беларускага вока нязвычайным і экатычным мастак здолеў раскрыць праяву ўніверсальнасці.

У Мінску, на адной з лепшых выставачых пляцовак — Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага — экспануюцца творы Сальвадора Далі. Сказалі б мне такое ў часы, калі я быў студэнтам — не паверыў бы, што такое ўвогуле калінебудзь абдудзецца. Аднак жа, ёсць... Змяняецца свет, і ў нейкіх праявах нават станюча. Адно, што вельмі марудна.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Савецкі Саюз нагадваў Японію часоў Сярэднявечча, з той хіба розніцай, што Япо-

Фрагменты Вавілонскай вежы Віктара Альшэўскага

Вось і тая Вавілонская вежа... Колькі ўжо разоў нават на нашай памяці яе разбуралі, а потым — разгарнуўшы сярод руін транспарант з лозунгам кіштату “Мы наш, мы новы свет збудуем!” (хто не памятае, нагадаю: з гэтай песняй у кастрычніку 17-га штурмавалі Зіміні), пачыналі ўзводзіць падабенства знішчанага імі ж гмаху. На гэтай выставе аўтар прадставіў карціны, якія ў роўнай ступені можна было б лічыць вобразнымі ілюстрацыямі да Спісу сусветнай спадчыны UNESCO і фрагментамі шматлікіх “вавілонскіх вежаў”, што ў розныя часы паўставалі на розных кантынентах. Паўставалі, як помнікі чалавечай гардыні, каб быць зруйнаванымі наступным пакаленнем будаўнікоў, якім для самацвярджэння, для рэалізацыі ўласных глабальных амбіцый была патрэбна свабодная прастора.

Але ж будуючы дамы, гарады, утвараючы супольнасці, дзяржавы — інакш

кажучы, ствараючы сегменты чарговай “вавілонскай вежы”, людзі, нават дасведчаныя ў гісторыі, думаюць не пра будучыя і амаль напазбежныя катаклізмы, а пра тое, што менавіта яны здолеюць здзейсніць тое, што не атрымалася ў іх папярэднікаў. Праўда, нязломныя аптымісты ёсць нават сярод тых, каму давалося пабачыць разбурэнне таго, што яны пабудавалі. У такіх выпадках кажучы, крызіс — гэта досвед і, адпаведна, магчымасць зноў пачаць з больш выгоднай пазіцыі. Мне запомніўся такі, ужо гістарычны, фотаздымак пасля разбурэння Берлінскага муру і ўз’яднання Германіі ў Усходнім Берліне дэмантуюць помнік галоўным заводатарам камунізму Маркзе і Энгельсу, а на пастаненне нехта напісаў белай фарбай “У наступны раз атрымаецца!” Гэта да прыкладу.

Асабіста мне творчасць Віктара Альшэўскага дападала ў малых дозах. На ягоных вялікіх выставах

(а бадай у кожнай ягонай персаналі прысутнічае гэтая “вавілоністасць”) у мяне сталяюцца вочы ад перыстых фарбаў і эфектных дысанансаў. А яшчэ мне становіцца сумна. Фрагменты, фрагменты, фрагменты...

Канцэптуальна Віктар Альшэўскі блізка знакамітаму расіяніну Ільі Глагову. Той у сваіх найбольш выдольных творах спалучае вялікую колькасць артэфактаў і асоб, нібыта ствараючы панараму гісторыі краіны, народа, чалавечтва. Але пры гэтым чагосьці ў гэтым шэрагу заўжды не стае, а шпосці падаецца залішнім. Тое ж і ў спадара Віктара. Больш плённым мне падаецца шлях пошуку чагось-

ці ўніверсальнага, што, можа, і не меў б канкрэтнай часовай і геаграфічнай прывязкі, але было б нам блізка. Ментальна блізка.

Мне гэтая выстава цікавая самім прыწყам абдору аб’ектаў творчага асэнсавання з процьмы помнікаў гісторыі і культуры. Важныя не артэфакты, а ідэі, якія яны сімвалічна ўвасабляюць. Рэальныя Вавілонская вежа будавалася непаладзёк ад тых мясцін, дзе адбылася самая відомая ў гісторыі крымінальна-тэалагічная драма. І мяне абсалютна не хвалілі б падзеі больш як духвотысячагадовай даўніны на адлегласці трох з паловай тысяч кіламетраў ад майго дома (столькі ад Мінска да Іерусаліма) сярод

людзей з іншых зямель, калі б Хрыстоўя жарсці не былі б у вобразным сэнсе дакладным адбіткам гісторыі і маёй, менавіта маёй, Айчыны. Дык вось на выставе “Фрагменты Вавілонскай вежы” мне не хапае такой беларускасці. Ні Спаская вежа Маскоўскага Крамля, ні статуі вострава Пасхі, ні Сфінкс — вартуныкі Пірамід у прапанаванай мастаком версіі — не ўспрымаюцца мною як сваё, датычнае мяне і маёй краіны. Кажу гэта не як крытык творчасці лавенавітага майстра Віктара Альшэўскага, а як звычайны глядач.

Як крытык я знайшоў у згаданых работах шмат станоўчых чыннікаў.

Тайнапіс будзёнай звышрэальнасці

Юрый Анушка.
“Пядыянак”.

нія — гэта адносна невялікая астраўная дзяржава, а СССР займаў адну шостую частку зямной сушы. Абедрэ дзяржавы развіваліся ва ўмовах культурніцкай ізаляцыі, праз гэта набылі нават пэўную самабытнасць і ў чымсьці ўнікальнасць. Але калі ім адкрыўся вялікі свет, дык відавочным стаў перагляд пазіцый шмат у якіх сферах, у тым ліку ў культуры і мастацтве. Асабіста я рэпрадукцыі твораў Сальвадора Далі пабачыў упершыню толькі недзе напачатку 70-х. Дагэтуль былі нейкія чорна-белыя пракепскага друку карцінкі ў кнігах, мала хто з савецкіх адмыслоўцаў бачыў арыгіналы мэтраў тагачаснага мастацтва Захаду, але ж тым не менш яму чамусьці прадракалі хуткую і пакутлівую смерць.

Тады, у пачатку 70-х, я быў так уражаны жывапісам гена сюррэалізму, асабліва ягонымі карцінамі на хрысціянскую тэматыку — найперш “Таёмнай вясчэрай”, што думаў: вось і скончылася мастацтва, дасягнуўшы дасканаласці. Далей рухацца няма куды. Згадаўся нават дэвіз Іспаніі часоў Сярэднявечча “NON PLUS ULTRA” — “Далей нічога”. (Праўда калі адкрылі Амерыку, гэтая тэза змянілася на “PLUS ULTRA” — “Усё наперадзе”). Ну, а сёння класічны сюррэалізм — гэта ўжо частка нашай свядомасці і менталітэту. Пра гэта сведчыць наяўнасць на выставе твораў беларускіх мастакоў, творчасць якіх пазначана сюррэалістычнымі рысамі.

У сярэдзіне красавіка 2019 года ва ўкраінскім мястэчку Чуднаў, што на Жытоміршчыне, была зроблена сенсацыйная знаходка — надмагільная пліта аднаго са славетных сыноў беларускай літаратуры палачаніна Яна Баршчэўскага. Знаходцы было прысвечана нямала месца на старонках як замежных, так і беларускіх СМІ. Згадвала пра гэты артаэфакт у адной з публікацый і “К” (гл. № 44, 2019 г.). А некалькі дзён таму прыйшла новая навіна: у Чуднаве быў усталяваны помнік аўтару “Шляхціца Завальня”. Падзея, вядома, не шэраговая, таму мы вырашылі распавесці і пра знаходку, і пра помнік, і ўвогуле пра усё. Ад самага пачатку.

Зміцер ЮРКЕВІЧ

Ян Баршчэўскі.
Мастак Караль Рьпінскі.
XIX стагоддзе.

бязна сказаць і пра яе лёс. У 2002 — 2003 гадах жыхар Чуднава Антон Прыходчанка, пракладаючы на сваім падворку газавод, на глыбіні штыка рыдлёўкі наткнуўся на надмагілье. Хто і калі прывалок гэту пліту с разрабаваных каталіцкіх могілак, да якіх зусім блізка (метраў шэсцьсот), мы, відаць, ужо ніколі не даведаемся. А вельмі шкада, бо гэты “плітанаша” мог паказаць месца магілы Яна

Цікава, што знаходка пліты актывізавала пошукі і адпаведных метрычных сведчанняў мясцовага касцёла. Хаяя замест аб тым, што метрыка смерці Яна Баршчэўскага захоўваецца ў Дзяржаўным архіве Жытомірскай вобласці з’явіліся на старонках беларускай газеты ЛІМ яшчэ 10 красавіка 1981 года (!). У 1983 годзе Геннадзь Каханюўскі, які ініцыяваў пошукі метрыкі, таксама апублікаваў частку

ім з’яўляецца пісьменнік граф Генрык Равускі (Жавускі), гаспадар сядзібы, у якога жыў Ян Баршчэўскі. На гэта ўскосна паказвае, як мне падаецца, “літаратурны стыль” эпітафіі. Ды і кошт помніка Баршчэўскаму быў, верагодна, не малы, мяркуючы па захаванай частцы. Таму наўрад ці прышлелі беларускага пісьменніка, з якімі ён пазнаёміўся, вандруючы па ваколках Чуднава, правялі б такі клопат пра яго памяць. Іншая справа сябра і “зямляк” Равускі. Трэба адзначыць і некалькі падобства паміж імі. Абодва правялі значную частку жыцця на беларускіх землях. Абодва любілі наш край і пісалі пра яго. Абодва памерлі напярэйчы з імі (Равускі памёр 26 лютага 1866). Абодва былі пахаваны на чуднаўскіх могілках. Магілы абодвух былі сцёрты з твару зямлі часам і рулівымі месцічамі. І хто ведае, можа на падворках Чуднава хаваецца яшчэ адна сенсацыя...

ЗАГАДКАВЫ ЯН БАРШЧЭЎСКІ

“Незайздросны лёс выпай на долю Яна Баршчэўскага. Бяспрочна, таленавіты пісьменнік, ён усё жыццё імкнуўся да красы, да завоблачных вяршыняў паэзіі, але фартуна, часам узяўшы яго на прыступку вышэй за іншых, нярэдка без папярэджання кідала ўніз, у бездань.

І было так не толькі пры жыцці. Амаль паўтара стагоддзя пасля смерці Яна Баршчэўскага хваля мора гісторыі беларускай літаратуры то ўдэмалі яго на свой грэбень, то глыбока тапілі ў падводных вірах. Мусяць на гэтай прычыне і маем мы сёння так мала біяграфічных звестак пра Яна Баршчэўскага, не вельмі шмат ведаем пра ягоную творчасць і пра ягонае атачэнне. Што і гаварыць — дакладна нават і год нараджэння пісьменніка не вызначаны. Сапраўды, калі адзначаць 200-годдзе з дня ягонага нараджэння?” Так напісаў беларускі літаратуразнаўца Мікола Хаўстовіч у 1990 годзе, укладальнік выдання “Шляхціц Завальня, не вельмі шмат ведаем пра ягоную творчасць і пра ягонае атачэнне. Што і гаварыць — дакладна нават і год нараджэння пісьменніка не вызначаны. Сапраўды, калі адзначаць 200-годдзе з дня ягонага нараджэння?” Так напісаў беларускі літаратуразнаўца Мікола Хаўстовіч у 1990 годзе, укладальнік выдання “Шляхціц Завальня, не вельмі шмат ведаем пра ягоную творчасць і пра ягонае атачэнне. Што і гаварыць — дакладна нават і год нараджэння пісьменніка не вызначаны. Сапраўды, калі адзначаць 200-годдзе з дня ягонага нараджэння?”

Прайшло восем гадоў і “Беларускі кнігазбор” выдаў том, прысвечаны Яну Баршчэўскаму. Усё той жа Мікола Хаўстовіч у прадмове піша наступнае: “Нягледзячы на шматлікі намаганні даследчыкаў, год нараджэння Яна Баршчэўскага з поўнай дакладнасцю высветліць пакуль што не ўдалося. Ады з іх называюць 1790, другія — 1794, трэція — 1796 і 1797 гады. Аўтар гэтых рэдакцый на падставе знойдзеных дакументаў падаў у друк яшчэ адну дату — 16 снежня 1799 года. Але, як пераканана давеў Геннадзь Кісіль, гаворка ў тых дакументах ішла пра ініцага Яна Баршчэўскага (Польмя, 1985, № 1). Такім чынам, пытанне пра год нараджэння пісьменніка застаецца адкрытым”.

Такая шырокая “палітра” дат нараджэння нагадвае складанасць з датыворкаў часу прыходу на свет і Тадвуша Рэйтана. Прапаноўваліся наступныя варыянты — 1741, 1742, 1746, 1752, 1757. Але нашымі намаганямі ўдалося наблізіцца да сапраўднай даты ўдотык — кастрычнік або лістапад 1740. Дарчы, згаданы Тадвуш Рэйтан мае хоць і ўскоснае, але дачыненне да Яна

Чуднаўскі чуд...

...або Пра помнік Яну Баршчэўскаму

Помнік Яну Баршчэўскаму.
Фота Наталлі ПАЗНЯК

Баршчэўскага. Менавіта дзякуючы гасціннасці ўнука роднай сястры Рэйтана, літаратара і вядомага грамадскага дзеяча Генрыка Равускага (Жавускага), Ян Баршчэўскі пражыў апошнія гады жыцця ў атмасферы сяброўства і спакою. Маёнтак Равускіх у Чуднаве быў зацішным гаванію сярод таго бурнага мора жыцця, аб якім вышэй згадваў Мікола Хаўстовіч.

Што ж да таго, ці ўдалося беларускім даследчыкам за прамінулыя дваццаць два гады разгадаць, калі мы мелі шанец адзначыць 200-годдзе Яна Баршчэўскага, то тут усё не так сумна, як можа падацца. Бо сумеснымі намаганямі гісторыкаў і даследванні паходжання і жыццярыса Яна Баршчэўскага ёсць значныя дасягненні. Напрыклад, удалося разабрацца ў радаводных тыхчарах пісьменніка. Аказалася, што дзед Фёдар, бацька Ян і шматлікія браты і іншыя сваякі Баршчэўскага — амаль усе былі ўніяцкімі святарамі. Дарчы, менавіта намаганямі гісторыкаў Дзмітрыя Вінаходова і Дзмітрыя Лісейчыкава, якія не маля выслікаў прыкладаючы для разб’яўлення таямніц Баршчэўскага, удалося даволі блізка падыйсці да даты ягонага нараджэння. Супастаўляючы розныя архіўныя

звесткі, прапанавана наступная датыворка — не раней 4 лістапада (15 лістапада па новаму стылю) 1792 года і не пазней за 15 студзеня (26 студзеня па новаму стылю) 1793-га.

Таксама гэтымі гісторыкамі вызначана месца нараджэння пісьменніка. Па замоўчванні лічыцца, што нарадзіўся ён у вёсцы Мурагі. Але, як вынікае з дакументаў у Мурагах, Баршчэўскі з’явіўся ўжо пасля нараджэння Яна. Па ўсёй верагоднасці, будучы пісьменнік прыйшоў на свет у вёсцы Няведра (блізу Неўеля). Архіўныя знаходкі былі апублікаваны гісторыкамі ў некаторых альманахах.

Праўда знаходка надмагільнай пліты Яна Баршчэўскага іноў, але камень кінуты ў ваду, вылікала пэўныя хваляванні ў стане гісторыкаў. Бо стваральнік эпітафіі з адной толькі яму вядомай прычыны напісаў, што на момант смерці Ян Баршчэўскі меў 70 гадоў. То-бок, нарадзіцца мусяць не ў 1792 — 1793 гадах, а ў 1781-м. Спадзяюся, што і гэтая загадка будзе разгадана.

ПА КОШЦЕ МЕТАЛАЛОМУ

Вяртаючыся да надмагільнай пліты пісьменніка, неабходна больш падра-

Баршчэўскага. Да 2019 года пліта знаходзілася ў “броўнаўскім руху”, перамяшчалася па падворку то ў хлеў, то ў будку для сабакі, бо ёй ніяк не знаходзілася прымянення. Даволі дзіўна, што за столькі часу гаспадар не зрабіў спробы высветліць, што напісана на ёй. І толькі дзякуючы цікаўнасці дачкі Антона Алены, якая “загугліла” імя, напісанае на пліце, выявілася, што тут, пад лангуюм дваравага сабакі, ляжыць сапраўдная сенсацыя.

гэтага дакумента. І гэтыя ўрыўкі раптам пасялі ў душах даследчыкаў жыцця і творчасці Баршчэўскага сумневы ў ягоным шляхцкім паходжанні. Толькі пасля знаходкі пліты метрыка была “знойдзена” другі раз і апублікавана цалкам. І выявілася, што сумневы былі дарэчнымі.

“1851 года Феврала 28 в М.Чуднове скончался Дворян Иоанн Барщевский от чохотки. Исповедовался и Св. Таинств приобщился. Свободного состояния муж имевший от роду около 54 лет Чудновской церкви прихожанин. Тело его преподобный отец Адам Пурыйско Висарный

Метрыка смерці Яна Баршчэўскага. Здымак з сцява

Знаходкай адразу зацікавіліся прадстаўнікі мясцовай польскай грамады, якія за 500 грыўняў набылі пліту ў гаспадара, перавезлі на тэрыторыю дзезага касцёла. На вялікі жаль беларусы даведаліся аб гэтым крыху пазней, калі пліта ўжо стала ўласнасцю паякаў. Што ў будучым прывяло да некаторага непаразумення.

Што ж было напісана на чыгуннай пліце, якая важыла каля 35 кілаграмаў?

JAN
BARSCZEWSKI
MILOSNIK
BOGA
NATURY I LUDZI
PISARZ
NATCHNIEN
JCZUCIA
ZYL CNOTLIWIE
LAT 70.
UMARL
28.LUTEGO
1851 ROKU

У перакладзе гэты тэкст гучыць так: “Ян Баршчэўскі, любіўшы Бога, прыроду і людзей. Надохніны і праніслівы пісьменнік. Дабрадзейна пражыў каля 70 гадоў. Памёр 28 лютага 1851 года”.

Алена Прыходчанка са знаходкай.
Здымак з сцява

Чудновской Церкви сего Марта 2 дня на Публичном Приходском Чудновском Кладбище похоронил”.

Як вынікае з метрыкі, Баршчэўскаму на гэты раз лёс адмераў “около 54 лет”. Бачна вялікая розніца паміж вынікамі даследавання пытання гісторыкаў, звесткамі з метрыкі смерці і надмагільнай пліты. Але, усё ж, шалі мусіць схіліцца да версіі, прапанаванай гісторыкамі Вінаходавым і Лісейчыкавым. Бо яны выкарысталі ўласныя сведчання бацькі пісьменніка, які штогод рабў пэўныя справаздачы. А вось на што абапіраліся складальнікі метрыкі і эпітафіі — невядома.

Дарчы, пра фундацару пліты. На маю думку

БЕЛАРУСКИМ КЛОПАТИМ

Пасля таго, як суцшыўся шум вакол знаходкі пліты Яна Баршчэўскага, паднялася іншая хваля. На кон стала пытанне ўшанавання памяці пісьменніка. Беларускі бок, які прадстаўляў Фонд Марыі Магдалены Радзівіл, меў сваё меркаванне. А польскі бок, які хутка набыў надмагільную пліту, меркаваў па іншаму. Урэшце рэшт, як паведамляюць СМІ, сталася наступным чынам. Фонд (які ачолявае Алякс Сапета) і на рахунку якога ўсталёўка помніка слаўтаму берасцейцу Тадвушу Касцюшку у Швейцарыі і іншыя праекты, вырабіў бост Яна Баршчэўскага і разам з украінскімі мясцовымі ўладамі 12 верасня 2020 года ўрачыста адкрыў помнік у Чуднаве. Акурат у дзень горада. А польскі бок, сумесна з украінскімі ўладамі, плануе ўсталёўку знойдзенай пліты асобна.

На ўрачыстасці адкрыцця помніка людзей не бракавала, былі, вядома, і беларусы, мерапрыемства прайшло вельмі годна. Ды і нальвор’е, як бачна па фотаздымках, сапраўднаму святу паспрыела. Не лішне будзе дадаць, што ўладам горада Чуднаў былі перададзены вітальныя лісты ад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Беларускага фонда культуры.

Ну, а мы прапануем усім, хто цікавіцца асобай Яна Баршчэўскага, зазірнуць на партал Расійскай Нацыянальнай бібліятэкі. На якім, намаганямі даследчыка Дзмітрыя Вінаходова і загадчыка аддзела рэдкай кнігі Санкт-пецярбургскай РНБ Мікалая Мікалаева, створаны адмысловы сайт Яна Баршчэўскага.

“Slownik Arystow
Polskich i obcych
w Polsce dzialajacych”

Зміцер ЮРКЕВІЧ

ПРАЦА НА ДЗЕСЯЦІГОДДЗІ

Першыя ж думкі і пытанні, якія ўзніклі пасля азнаёмлення са зместам некалькіх важкіх тамоў: а ці існуе ў Беларусі такі ж даведнік беларускіх мастакоў, скульптараў ад даўніх да нашых часоў.

Так, у нас, безумоўна, ёсць самыя розныя даведнікі, але ж, вядома, дарога да далейшых напрацовак і ўдасканалення заўсёды адкрытая. Таму хацелася б падзякаваць за працу Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і разам з тым запытання: ці не настаў час зрабіць і некалькі больш ёмістых акадэмічных даведнікаў?

Зразумела, што такая важная праца, хутчэй за ўсё, расцягнецца на годзі, але яна патрэбна. Ды і запатрабаванасць з боку грамадства маецца. Дарэчы, скарыстацца дзеля гэтага можна напрацоўкамі польскіх мастацтвазнаўцаў, якія не вагаючыся залічалі ў шэрагі “польскіх” творцаў усіх тых, хто нарадзіўся на этнічна беларускіх землях (хай сабе якія некалі і ўваходзілі ў белую Рэч Паспалітую), або прыехалі на гэтыя землі і нейкі час працавалі. Дзякуючы такому “універсальнаму” падыходу, у даведніку можна знайсці звесткі пра нашых шматлікіх землякоў. У тым ліку і пра Астроўскага, які на тэрыторыі ўласна Польшчы, падаецца, так ніколі і не пабываў.

Шчыра кажучы, тое, што было напісана пра Яна Астроўскага ў польскім даведніку, на сто адсоткаў не было прыняцтва новай інфармацыі. Бо большага жыццярня нашага героя мне ўжо было так ці інакш вядома. Але менавіта гэты паход у НББ справакаваў жаданне падзяліцца назапашаным. Тым больш, што тыя, хто аб ім пісаў, выдавалі супярэчлівыя інфармацыі. Напрыклад, нібыта Ян Астроўскі вучыўся ў Віленскім універсітэце...

Пяць гадоў таму ў поле майго зроку выпадкова трапіла асоба беларускага скульптара Яна Астроўскага. У XIX стагоддзі яго імя было шырока вядома па-за межамі радзімы, аб чым сведчаць тагачасныя СМІ, а таксама біяграфічныя нарысы ў розных сучасных даведніках. Зразумела, вядома ён і беларускіх мастацтвазнаўцам. Мяне ж ён зацікавіў як аўтар бюста беларускага нацыянальнага героя Тадэвуша Рэйтана. Хоць, каб быць дакладным, трэба зазначыць, што не бракавала ў “арсенале” творчага даробку Яна Астроўскага і памятак пра іншых славетных беларусаў — Адама Міцкевіча, Уладзіслава Сыракомлю, Станіслава Манюшку, Тадэвуша Касцюшку, Юльяна Нямцэвіча...

Днямі, завітаўшы ў чытальную залу Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і стоячы перад кніжнымі паліцамі, якія літаральна ўгіналіся ад розных слоўнікаў і даведнікаў, я раптоўна вырашыў пацікавіцца, а што ж напісана пра Астроўскага. У рукі мне трапіў адзін са шматтомных даведнікаў Нацыянальнай акадэміі Польшчы. Інфармацыя мяне захапіла настолькі, што, не марнуючы часу, усе яго тамы былі загружаны ў адмысловую цяжку і перавезены ў чытальную залу. І вось, што ў выніку атрымалася.

і графікі быў арганізаваны і клас скульптуры, які спачатку ўзначальваў французскі скульптар Андрэ Ле Брун (1737 — 1811), а пасля яго смерці — вучань Ле Бруна ўраджэнец Мініччыны Казімір Ельскі. Ён засвоіў асветніцкую філасофію і мастацкую праграму класіцызму і кіраваў ёй у сваёй уласнай творчасці і сістэме мастацкай адукацыі. Характэрнымі рысамі яго творчасці з’яўляліся сцвярдзенне натуральнасці, грамадзянскіх ідэй, каштоўнасці чалавечай асобы, цікавасць да свайго роднага краю”. Праўда, у

ры скульптуры ў прафесара Казіміра Ельскага.

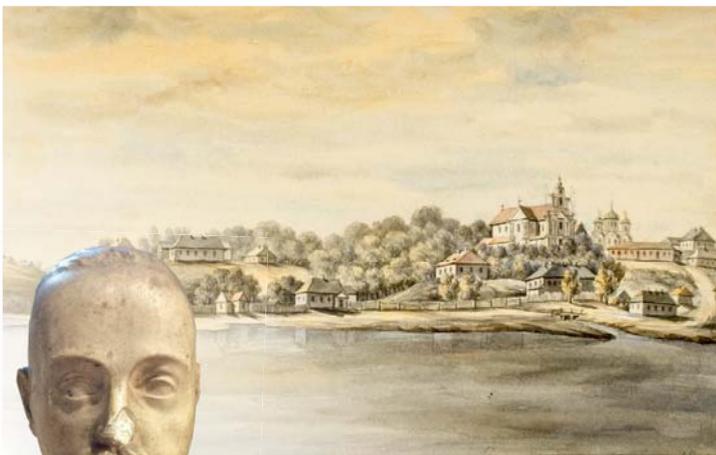
РЫГА. ВАЗНІЦА СОЛІ

Праздва гады службы вяртаўся з Астроўскага зрабіў круты паварот. Пад час адной з віленскіх ярмарак юнак пазнаёміўся з французскім купцом з Рыгі, якому дапамагаву ў справах. Гэты купец, адчуўшы, што мае справу з годным чалавекам, да таго ж і добра развітым фізічна, забраў Астроўскага ў Рыгу. Нейкі час хлопцёк служыў яму за вазніцу і перавозіў соль з ка-

Ян Астроўскі, Частка I скульптар з Аршаншчыны

СТУДЭНТ? АДОРНЫ САМАВУК!

У пачатку 1862 года ў рэдакцыю “Tygodnik rozpranski” невядомая асоба даслала з Вільні матэрыялы пра мастацкі рух у “літоўскай сталіцы”. Сярод гэтых папер аказаліся даволі цікавыя на погляд рэдакцыі звесткі пра “літоўскага скульптара” пана Астроўскага. Які, маючы здольнасці, займаючыся самаадукацыяй, здабыў сабе ў родным краі надзвычайную славу. Уласна кажучы, гэта першая і адзіная прыжыццёвая біяграфія Яна Астроўскага, якую “друкары” назвалі

Сянно. Мастак Напаoleon Орда. 1871 год.

Бюст Тадэвуша Рэйтана. Вільня. 1856 год.
Фота Паўла БУЛАГАТА

сямі і, радавонце “аўтар” нічога не паведаміў. Як не ведаў ён, што пражыве яшчэ дзесяць гадоў.

“Нарадзіўся Ян Астроўскі ў 1811 годзе ў малым мястэчку (Сянно — рэд.) у Магілёўскай губерні. Уся яеяная адукацыя абмежавалася абуцэннем у “элементарнай” школы ў Датнаве (блізу Кейдана — рэд.)”.

У іншых крыніцах сцвярджаецца, што Ян Астроўскі трапіў на Жамойць у Датнава да сваякоў пасля таго, як рана асірацеў. Падлеткам Астроўскі адправіўся ў Віцебск да багатага сваяка ў надзею атрымаць ад яго якую-небудзь дапамогу, але быў даволі халодна прыняты. З-за ча-

го юнак-шляхціц вымушаны быў паласці ў вазніцы. Гэта праца, якой Астроўскі алдаў шэсць гадоў, перакрываўла яму дарогу да далейшай адукацыі. У 1834 годзе Ян Астроўскі трапіў у Вільню, на службу вартавым да пані Герман, якая трымала пансіён для маладых пананак. У 1862 годзе, як пісаў карэспандэнт газеты, былі жывымі даўнія віленскія месцічы, якія яшчэ памяталі “вартавога” Яна Астроўскага.

Што да вучобы Астроўскага ва ўніверсітэце, то прыйдзецца развітацца з гэтым міфам. За два гады да з’яўлення Астроўскага ў Вільні тамтэйшы ўніверсітэт расійскімі ўладамі быў зачынены. Дарэчы, кафедра скульптуры пры ўніверсітэце была зачынена значна раней. Працытуем “Гісторыю Беларускага мастацтва” (том III), якая выйшла яшчэ ў 1989 годзе. У раздзеле пра скульптуру канца XVIII — першай паловы XIX стагоддзяў маецца кароткі гістарычны нарыс віленскай скульптурнай школы.

Яе заснаванне можна адлічваць ад “1803 года, калі пры Віленскім універсітэце, адначасова з кафедрай жывапіса

1826 годзе, скульптурны клас быў зачынены. Фармальна, з-за “высочайшых сомненняў у цэлесообразнасці існавання гэтага класа”, якія выказаў расійскі імператар Аляксандр I. Нібыта, чалкам хапае і Пецябургскай акадэміі мастацтваў. Праўдзівая ж прычына знішчэння беларускай скульптурнай школы была ў тым, што “першы прафесар скульптуры ў Беларусі”, а таксама яго вучні былі ўдзельнікамі “патаемнага таварыства філаматаў і філарэтаў, дзейнасць якога была скіравана супраць царскага самадзяржаўя”. А ў 1832 годзе была створана дзейнасць і астатніх кафедр мастацтва, у сувязі з закрыццём “неблагодэжнага” ўніверсітэта. “Беларускае мастацтва страціла арганізацыйнае ядро, аднак прагрэсіўныя традыцыі Віленскай мастацкай школы яшчэ доўгі час працягваюць жыць у творчасці ізрагу яе выхаванцаў”.

Шкава, што сярод самых вядомых прадстаўнікоў віленскай скульптурнай школы названы і Астроўскі. Верагодна, аўтары павышлі ўтроп за памылковымі звесткамі з розных слоўнікаў, дзе дапускаецца, што ён мог вучыцца на кафед-

раблёў у склады. Праца была малаінтэлектуальная, але давала той заробак, які дазволіў тое-сёе адкласці на “чорны дзень”. І дзень такі надыйшоў. Аднойчы, перавозчыч тачку солі на бераг, Астроўскі падсклікнуў і разам з соллю і тачкай зваліўся ў ваду. Зразумела, што патануць яму не далі калегі, якія скокнулі за ім у ваду і выцягнулі на бераг. Але такое здарэнне стала лёсавызначальным. Хоць Астроўскі і паправіўся, але стрэс так паўплываў на яго нервовую сістэму, што здарэнне тое зрабіла немагчымым займацца любой цяжкай працай.

З ВАЗНІЦАЎ У ВАНДРОўНЫЯ АКЦЁРЫ

Маючы ў гаманцы некалькі манет, Ян Астроўскі набыў шарманку, вывучыў некалькі жанглёрскіх прыёмаў і аправіўся вандраваць. Аднойчы ў Кейданах (горад блізу Коўна, калісьці быў месцам соймавання жамойцкай шляхты — рэд.), Астроўскі пазнаёміўся з італьянскімі майстрамі, якія як і ён вандравалі з месца на месца, прадаючы гіпсавыя фігуркі. Як у свой час цяжкая непаваротная тачка з соллю згуляла ў яго жыцці важную ролю, накіраваўшы па шляху мастацтва, так і гэта сустрэча з майстрамі гіпсавых спраў стала лагічным працягам. Бо зачараваны тым, як з гіпсу паўстаюць розныя рэчы, Астроўскі, не вагаючыся, развітаўся з імі ў другі раз. За невядомы кошт італьянцы навучылі пылівага юнака некаторым асновам працы з матэрыялам. Даволі хутка засвоіўшы рамяцтва, Астроўскі развітаўся з калегамі, наняў сабе хатку пад майстэрню ў мясцовага ганчара і заняўся лепкай.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".

■ "Сусвет Язэпа Драздовіча".
Выставы:
■ Выстава твораў беларускіх мастакоў "Малая радзіма — Вялікая аймак" — да 25 кастрычніка.
■ Выстава "Нямесці жывалі і гравюры XVII — пачатку XX стагоддзя" — да 25 кастрычніка.

■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
■ Выстава ілюстрацый да кнігі для дзяцей і падлеткаў "Раз, два, тры, чатыры, пяць — я іду цябе шукаць!" — да 11 кастрычніка.

■ "Фердынанд Рушчыц":
виртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Виртуальная выстава "Юбілей Беларускага камсамола".
■ Виртуальная выстава "Юбілей Беларускага камсамола" прысвечаная 100-годдзю ЛКСМБ — на сайце музея.

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА".
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОІ XIX СТ."
г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная,
33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.". **■ Выстава "Эпоха рамантыкаў. Ваньковіч і яго час"** — да 19 лютага 2021-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ
Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ **Займальныя майстар-класы** па саломалляцтву, вырабу традыцыйных лялек, плячэння пясочу (бранзалетаў). Патрапіць на майстар-клас можна ў любы працоўны дзень музея: серада-надзеля з 10.00 да 17.00. Папярэдні запіс абавязковы.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66. Музей працуе: аўторак, серада, пятніца, субота, нядзеля — з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), чацвер — з 12.00 да 20.00 (касы да 19.30) панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Пераможы сорок пята: ад Берліна да Нанкіна", прысвечаная 75-годдзю заканчэння Другой

сусветнай вайны — да 31 кастрычніка.
■ Часовая экспазіцыя "Зброяй мастацтва" (савецкая графіка і карыкатура з фондавай калекцыі перыяду 1939 — 1945 гг.), прымеркаваная да 76-годдзя стварэння музея — да 27 лістапада.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"
г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Міжнародны выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіяль нясвіжскага двара" (у складзе пастаяннай экспазіцыі).
■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
■ Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэднім заяўка.
Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога захавальніка". Па папярэднім заяўка.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЕКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА" звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас [kultura@tut.by!](mailto:kultura@tut.by)

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У госці да Пяне Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культурна. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікацыйныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясялля.
■ Музейная фотопляцоўка.
■ Восенні сезон канцэртаў Белдзяржфілармоніі.
■ Квэст "Таямніца двух куфраў".

ГАЛЕРЭІ
ПАЛАЦ МАСТАЦТВА
г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 10.
■ Выстава-продаж "Восенскі салон" — да 8 лістапада.

Тайнапіс будзёнай звышрэальнасці

Сальвадор Далі. "Працоўны конь". З серыі "Далініянскія коні".

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 13)
Выставачны праект мае назву "Сальвадор Далі. Тайнапіс". Экспануюцца арыгінальная графіка мэтра з прыватных галерэй Еўропы і Злучаных Штатаў. Гэта літаграфія з нізкі "Кармен", "Аліса ў Краіне Чудаў", "Далініянскія коні", а таксама ілюстрацыі да апавесці Пэдра да Аларкона "Трохкутка" і трыпціх "Трылогія любові". З майго боку было вялікай смеласцю каменціраваць гэтыя творы, даваць ім апэнку. Але магу ўпоўнена казаць: за тайнапісам Сальвадора Далі схаваныя правыя звычайнага жыцця — усё тое, з чым мы сутыкаемся штодня і не лічыце гэта чымсьці асаблівым. Канешне ж каханне, любоў — тэма не абы якая, але і тут па сутнасці няма ніякай фантастыкі. Калі пільна ўгледзіцца.
Беларуская "звышрэальнасць" прадстаўлена творами Юрыя Анушкі, Хізы Асадулаева, Максіма Петруля, Яўгеніі і Канстанціна Мужавых, Ліліі Нішчык, Уладзіміра Слабодчыкава, Аляксандра Шапо і яшчэ шэрагу твораў. Зборныя гэта работы, да якіх наша культурніцкая грамада прывыкла, і сёй-той можа нават быць здзіўлены, даведаўшыся, што гэта "сюррэалізм" — той самы, што вядзе пачатак ад каталонскага генія. Можна каму цікава, каталонцы ім ганараша, але не могуць яму дараваць, што іх славыты зямляк "прадаўся" Іспаніі замест таго, каб стаць сцягам-сімвалам для пакутнай Айчыны. Ну, не нам судзіць...
Сюррэалізм на гэтай выставе, так бы мовіць, хатні, камфортны і звыклы. Адно слова — класіка. Гэта тое, што ўжо адбелала. А калі вам трэба сапраўдны авангард, надзённая звышрэальнасць, з якой нараджаецца булычына, проста прыгледзіцеся да штодзённай рэальнасці.

Дзмітрый Траяновіч. "Муза".

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 17 — "Тры парасяці" (балет у 2-х дзях) С.Кібравай. Дыржор — Іван Касцянін. Пачатак а 12-й.
■ 17 — "Іаланта" (опера ў 2-х дзях) П.Чайкоўскага. Дыржор — Алег Лясун.
■ 17 — "Партрэты. Ізабэла Юр'ева". Канцэрт заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Алены Сало. Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 18 — "Маленькі прынец" (балет у 2-х дзях) Я.Глебава. Дыржор — Алег Лясун. Пачатак аб 11-й і а 18-й.
■ 20 — "Саламея" (опера ў 2-х дзях з хараграфічным пралогам) Р.Штрауса. Дыржор — Алег Лясун.
■ 21 — "Рамза і Джульета" (балет у 3-х дзях) С.Пракоф'ева. Дыржор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 22 — "Кармэн" (опера ў 3-х дзях) Ж.Бізе. Дыржор — Іван Касцянін.
■ 23 — "Шчаўкунок" (балет у 2-х дзях) П.Чайкоўскага. Прэм'ера. Дыржор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 23 — Канцэрт "Спявай! Танцуй! Любі! Жыві!" (лепшыя мелодыі Галівуду). Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
■ 24 — "Анюта" (балет у 2-х дзях) В.Гаўрыліна. Дыржор — Іван Касцянін. Пачатак а 19-й.

■ 24 — Канцэрт "Модна. Або размовы пра дасканаласць". Камерная зала імя Л.П.Александровскай. Пачатак у 19.30.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКОЙ ДРАМАТУРГІІ"
г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.
■ 17 — "Галава" (эскі спектакля па п'есе І.Сідарука).
■ 18 — "Шлюб з ветрам" (песня ў адной дзеі) Я.Карняга, К.Аверкавай. Прэм'ера.
■ 20 — "Гэта ўсё яна" (драма) А.Іванова.
■ 21 — "Ціхі шэпэт сыходзячых крокаў" (сон у 2-х дзях) Д.Багаслаўскага.
■ 22 — "Ліфт" (хроніка аднаго злачынства) Ю.Чарняўскай.
■ 23 — "Бетон" (візуальная паззія) Яўгена Карняга.
ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"
г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 17 — "Мой надзейны сябра: 101" (вельмі небяспечная гісторыя) В.Станяна. Пачатак аб 11-й.
■ 18 — "Яшчэ раз пра Чырвоны Каптурчык" (казка для дзяцей ад 3 гадоў) С.Яфрэмава, С.Когана. Пачатак аб 11-й.
■ 21 — "Лількі Тіма Талера, або Прададзены смех" (містычная гісторыя ў 2-х дзях) Дж.Круса. Пачатак а 18-й.
■ 24 — "Умка" (лірычна-п'яшчотная гісторыя) Ю.Якулева. Пачатак аб 11-й.